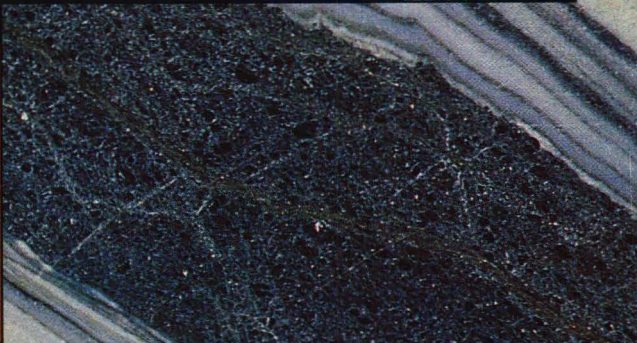
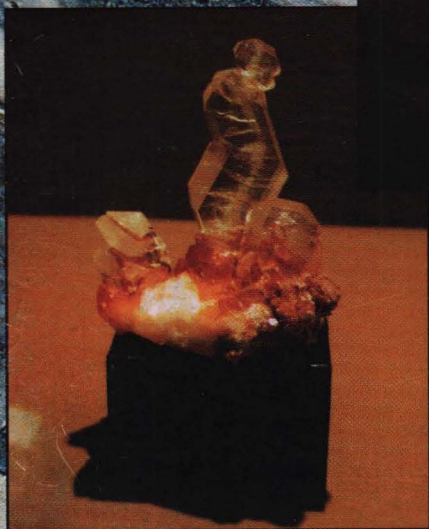
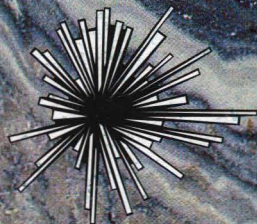

NORDESKT TIDSSKRIFT FOR POPULÆR GEOLOGI

STEIN

NORTHE MAGAZINE FOR POPULAR GEOLOGY

OKTOBER/DESEMBER 1994 - 21. ÅRGANG - NR. 4 - LÖSSALG KR. 45,-

LANDETS LEDENDE STEINSENTER

Vi har et bredt utvalg i innfatninger, både uekte og i sølv. Anheng, brosjer, beltespenner, bola (lisseslips), ringer, ørestikk, øreclips, skjerfringer, bokmerker, slipsklemmer, pillebokser, flaskeåpnere, brevåpnere, mansjettknapper, kjeder, bell caps, baknåler, etc.

Urverk, kulepenner, termometer etc. for montering på sten.

Kjempeutvalg i agatartikler (naturfarget, rosa, lilla, grønn og blå).

Stor 72 sider A-4 katalog sendes på forespørsel.

Vi sender over hele norden.

Engros – Detalj

Storgt. 211, 3900 Porsgrunn

Tlf. 33 55 04 72 - 35 51 02 01. Fax 35 51 30 10

STEIN Nr. 4 1994 21. Årgang

Utgitt av Norske Amatørgeologers Sammenslutning i samarbeid med Sveriges Amatørgeologers Riksförbund

Innhold

234 REDAKSJONELT

Gjesteleder: Redaksjonsmøte, av Inger Årflot - 235 Gjør Norge flatt! -
237 Kurs på MGM - 237 Drømmestuffene - 238 Mineraloppsynsmann -
238 Sitatet - 239 STEIN til neste år - 240 Tidligere utgaver av NAGS-
NYTT/STEIN

241 ..... **Trivelig møte**

241 ..... **Ryktebørsen**

243 ..... **Foreningsliv**

243 Hobby - 245 På tokt i Langesundsfjorden av *Jan Strebel* - 247

Amatørgeologer på Polentur Tekst og bilde *Tor-Arne Rønning*

248 Bruk vernebriller - for synets skyld av *Jan Strebel* - 253 Utstilling i
Haugesund

249 . **OVE PERSSON mineralsamlare - ett porträtt, av Ove Torstensson
og Bertil Otter**

255 ..... (?-§§-?) **Det skal ikke være enkelt (II), ghw**

256 ..... **Hvordan man blir steinrik i Sør-Afrika av Henrik Passman**

258 ...**Nytt från organisationerna ved Hans Vidar Ellingsen og Tore Steen**

258 Nordisk samarbeide (NSGA) - 258 NAGSnytt - 260 Ny logo for
NAGS - 260 SARFnytt

263 og ... **Mineral-dager i München av Knut Eldjarn og Claus Hedegaard**

267 ..... **PalVenn - ny forening ved Bjørn Funke**

267 ..... **Meldinger:**

268 ..... **Debatt**

269 ..... **Bokspalta**

269 Kart - 269 Edelsteiner og smykkesteiner - 269 Tidskrifter - 271

Hagendorf - 271 Ekstra Lapis - 272 Nytt "Lapis Mineralienverzeichnis"

- 272 Ny publikasjonskatalog fra Norges Geologiske Undersøkelse

273 ..... **Mineralsensation - Kornerupin - i Sverige av Göran Persson**

273 ..... **Gratis**

274 ..... **Mossemesse - NAGSmesse**

275 ..... **Kongsberg messe**

275 ..... **Redaksjon:**

REDAKSJONELT

Gjesteleder:

Redaksjonsmøte

av *Inger Årflot*

*Krystallposten sin redaksjon
er svært ofte i aksjon.*

*Det kan verta mykje prat
serverer framifrå god mat
før skrivinga tek til.*

*Vi serverer smørbrød og kaker
men også sjokoladepudding smaker -
Når vi etterkvart rydder bordet
dyrkar vi det skrevne ordet.
det er det som må til.*

*Einar loser oss vel i hamn
lødigst stoff med kjende namn
gjer seg bra i bladet vårt
også vi ser det så klårt
at det er det som må til.*

*Men kven dekker på verseføter?
Jau der har Åshild sterke røter.
Ho har ordet i si makt
mykje kjekt ho vil ha sagt.
Knip det hjelper Inger til.*

*Vi er eit trivelig arbeidslag
gled oss til kvar møtedag
der vi snikrar bladet saman
har litt alvor og litt gaman.
Det er det som må til.*

*Når vi skal "klippe - lime"
vi mot distrikthøgskulen stime.
Der har Arvid sitt kontor
møteplassen for våre ord.
Men Martines må også til.*

*Godt å kome trygt i hamn
få med bilete, tekst og namn.
Krystallposten sin redaksjon
pustar ut etter siste aksjon.*

Fra Krystallposten, bladet til Ørsta og
Volda geologiforening

*Lese slikt i denne stund - skulle gjerne hatt en blind
folk i vest har grep på ordet - beina kommer ned fra bordet
Vi som strever her i øst - Krystallposten er oss til trøst
Takk til alle som oss sender - ord og bilde som vi `vender*

Gjør Norge flatt!

Fra tid til annen kan det virke som om noen tror amatørgeologer har til hensikt å gjøre landet flatt. Reaksjonen på en smule hammerbruk, eller la gå; slegge og spett kan tyde på det.

Ønsket om litt snillere terreng har vi selv hatt fra tid til annen. For eksempel da vi var barn og strevde oss avgårde på ski som vi slett ikke var født med på beina: Vissheten om at vi kom til falle på nedtur gjorde de uendelige brattene til gjenstand for et nestenhat. Vi visste med rimelig sikkerhet at i første sving på nedtur ville svettestrimene i håret og kondensdråpene i genseren bli vakkerert men avslørende dekorert med iskald melissnø. Så da kunne det vært greit nok med andre terrengformasjoner.

Hvorfor dette stedige innette raseri fra noen enkeltpersoner og "instanser"? Landet vil bli flatt om noen (millioner) år likevel. Og viktigst, det har vært flatt, - paddeflatt. Slik som på bildet på forsida av en sommerglad mineralsamler. Det landskapet du skimter bak ryggen til den elleville, er rester fra den tida landet var behagelig flatt. Du ser en del av det subkambriske peneplan, her ved Tisleia mellom Hallingdal og Valdres. Slik sett kan man si at mineralsamling dreier seg om en høyst aktverdig virksomhet; **restaurering** av landskapsformer.

Fra Bergverksnytt sakser vi noen salver fra lederart. (Våre overskr.)

Forkledningen

..... vi tenker på de mange som under navnet amatørgeologi driver regelrett utplyndring av norske mineralforekomster. Det gjelder både norske borgere og kanskje ikke minst utlendinger.

NSB-redningen

..... vi snakker ikke her om noen lusne kilo og små stuffer for egen samling, men om hele billaster og til og med jernbanevogner.....

Grunneierveldet/klassestaten

....må det være bedre å få bragt virksomheten under kontroll. ...

Balansen

....Man kan faktisk undres på hvor faget (geologien, ghw anm.) ville ha stått i dag uten dem. (amatørene, ghw anm.)

Størk Halstensen, redaktøren i Bergverksnytt tar opp et viktig tema for oss mineral-samlere og jeg vet at han gjør det i beste mening. Lederen hans kunne ha passet godt som et innlegg og tilbakemelding på forrige utgave av STEIN. Men vi har ikke fått noen innlegg, hverken fra offentlige instanser, våre egne foreninger eller enkeltpersoner. Vår STEINs konklusjon på dette saksområdet pr. dato er at nå legger snøen atter sitt forsonende teppe over skrent og ur. Det er bra, for dette ser likevel ut til å være for vanskelig for myndighetene; - departement, naturforvaltning og det stakkars underbetalte politiet. En tanke streifer meg, kanskje vi kunne fått henledet statsforvalternes oppmerksomhet på feltet hvis de skjønnte at prisen på Norge blir lavere hvis amatørgeologene fortsatt får herje fritt. Kanskje annonsen da ville lyde: Land i nord med store naturressurser, men med noen riper og til dels alvorlige hammerslagskader, rimelig til salgs. Dette med å sette pris på alt mulig har tidligere vist seg som et effektivt redskap når man vil ha debatt/avgjørelse i saker. Alle forstår penger, særlig de som ikke har dem. Så her kunne vi vel håpe på en allianse mellom dem som vil avgi sjølråderetten til Europaunionen og dem som vil beholde den for seg sjøl. De opptrer i alle fall ofte på samme måte, staten og andre grunneiere. Når du i et anfall av glede og et akutt ønske om å redde et praktfullt mineral fra fortapelse (ved naturlig forvitring), skulle smelle til mor Norge (nei, jeg mener ikke Gro) med hammeren, - i en veikant eller bortunder nuten, - eller i lia der bare du vet at det er noe å hente.

Vi vet nå, på bakgrunn av tidligere erfaring at når snøen bråner vil dette saks-komplekset fortsatt være uløst. Om vi da ikke mot formodning skulle bli medlem av før nevnte union, for da vil det etter brave uttalelser både fra offisielt regjeringhold og fra somme tidligere miljøaktivister, komme raske effektive løsninger på alle miljøproblemer, både innenlands og i våre naboland. Jammfør forespeilt opprydning på Kola og i Barentshavet. Nei, vi tror ikke på dette heller, det vil fortsatt være slik at dette ligger dødt. Myndighetene vil uansett EU-medlemskap eller ikke, på nytt stille til skue sin ignoranse, interesseløshet, manglende fantasi og evne til å ta vare på denne delen av norsk natur på en forsvarlig måte. Om det blir EU+ kunne det muligens være en løsning om en smart fyr tok med seg problem-pakka til Brussel, fant seg et lite kontor og satt med saka i en feit enmillionkroners-jobb/år i noen år. Kanskje mineraler/miljø-

saka hadde fått plass i stresskofferten til Bellona-Fredrik. Den var imponerende stor, men det var muligens fordi den var blyforet og strålesikker.

Nåvel, det er vel ganske sikkert at det til års fortsatt vil være slik at skal du antaste norsk fjell bør du helst bygge et kraftverk, anlegge noen nye veier eller lage deg en flyplass. Kanskje det er det du skal si du er i ferd med når/hvis politiet tar tak ideg. Nei, det holder nok ikke lenge. Prøv heller denne om du skulle få en ubeileilig henvendelse fra ordensmakten under utøvelse av din hobby:

Kjære sheriff, du skal få mitt navn og adresse, men så må du la meg være i fred. Jeg må skjerpe meg for jeg er ute og skjerp-er, skjønner du, og trenger å bevare konsentrasjonen. Og vennligst, - ikke trakk på fenghettene mine, er du snill, du kan få støvlepussen ødelagt og så bråker det så

NORSK STENPRODUKT AS

Produksjon & engros, norsk stein. Cabochoner, kuler, egg, formslip, eks. knivskjefter/dørhandtak, gaveartikler, souvernirer, smykker, råstein.

Import & engros. Sølvsmykker, halvfabrikata, tromlet stein, «Bonzaitrær», steinkjeder, råstein m.m.

Firmagaveavdeling. Gaveartikler, souvernirer, sliping/forming etter oppdrag, produktmerking, sandblåsing, silketrykk, emballasjemerking.

Steinsenter/detaljutsalg – åpent hele året. Ferdigvarer, cabochoner, råstein, steinskiver

Produksjonsomvisning. Grupper etter avtale hele året, daglig omvisning i juli.

Tlf.: 35 04 54 33, Fax.: 35 04 54 66. Sundsmoen, 4860 Treungen

fælt når mange går av samtidig!

Såvidt vi i redaksjonen kan se så holder dette i massevis, - juridisk og nesten moralsk.

Vi ønsker alle våre trauste skjerpere et riktig god nytt skjerpeår!
Med hilsen

ghw
redaktør og skjerper med tilbakevirkende gjennomtrengelig kraft.

Redaksjonen avsluttet (skrivestopp)
27. nov. 1994

Unntaksvis for min gode venn (SN):
(29. nov. 1994)

Dette (EU-valet)gjekk knakande godt, novert det ikkje nausynt med Brusseltur for å samarbeide med dei nordiske venene og grannane våre. Eg vonar det er best på dette viset, knakk, knakk - og god jol!

Steingrim Nuten

Kurs på MGM

Mineralogisk-Geologisk Museum har siden våren 1991 hatt en kursrekke igang for (avanserte) amatørmineraloger og mineralsamlere. De populære kursene har hele tiden vært fulltegnet og deltakerne har fått mye ut av kursingen.

Det igangværende kurset (slutt 17. november) går over 5 kvelder og man skal ta opp nyere norske mineraler, 2 pr. kveld. Vi siterer fra kursinnbydelsen: "Vi skal se på forhistorien til oppdagelsen av det enkelte nye mineral, og på hvilke problemer som var spesielle ved beskrivelsen av dem. Det kan kanskje være interessant å høre litt om prosessen fram til ferdig publikasjon. Videre vil vi ta for oss hva som har skjedd

etterat beskrivelsen ble publisert, om det f. eks. er dukket opp nye forekomster av mineralet. Dessuten skal vi lære å beregne en kjemisk formel ut fra en analyse. Muligens runder vi av med en oversikt over nye mineraler som er under arbeide."

Mineralene som skal få et nærmere etter-syn er: Dypingitt, althausitt, holtedahllitt, chiavenitt, janhaugitt, kaatialaitt, heneuitt, blatteritt, tvedalitt, kamphaugitt-(Y).

Vi benytter anledningen til å rose MGM for at de tar denne delen av sine forpliktelser; den pedagogiske folkeopplysningen, alvorlig. Det har etterhvert blitt mindre selvfølgelig at museer driver slike aktiviteter.

En annen sak, som slår meg akkurat nå under skrivingen av dette, er følgende. STEIN har redaksjonsmedlemmer som er kursdeltakere. Det er ikke usannsynlig, faktisk ganske bestemt, at de vil få pålegg om å bringe dette stoffet videre ut til allmenheten via våre spalter. Jeg er sikker på at jeg har et massivt leserkrav i ryggen. Et naturlig og rimelig forlangende med andre ord. Også får vi en verdig parallell til Rolf Lindéns "Typlokal Sverige."

Forøvrig har MGM også i høst gjennomført "søndagskåserier". 14 søndager har det vært holdt foredrag/ekskursjoner. Det siste: Fra "healing" til vitenskap - geologisk vitenskap gjennom 400 år, er ved stipendiat Jørn Hurum, den 4. desember.

Drømmestuffene

på innside omslag 2/94 var tegnet av Roger Holmen, Industriveien, 3300 Hokksund. Fint motiv for den neste STEIN T-trøya, ikke sant? Vi skal snakke med Roger om saken, så kanskje det blir slik.

Mineraloppsynsmann

Ved den pågående fornyelse/utvidelse av kraftverket i Amsted i Sveits i forbindelse med byggingen av Gotthard-jernbanetunnel (lengde 57 km, byggetid: 10 år) er det ansatt en egen mineraloppsynsmann. Praktisk talt alle anlegg under dagen vil ligge i mineralogisk interessante bergarter og man har således forventninger om pene funn.

Mineraloppsynsmannen har i oppdrag å undersøke stoller og fjellhaller m.h.p. mineralfunn, berge mineralstofferne ut og sikre disse for ettertiden for kantonen Uri. Arbeidet, som også omfatter beskrivelse av forekomstene samt fotodokumentasjon, skjer i nært samarbeid med geologer og vitenskapelige institusjoner. For å kunne utføre sin oppgave har mineraloppsynsmannen alltid tilgang til anlegget, men likevel uten rett til å hindre fremdriften i arbeidet.

Anleggsarbeiderne er forpliktet ved offentlig forskrift til å forelegge mineraloppsynsmannen stuffer som er funnet, sammen med en beskrivelse av funnet. For stuffer som mineraloppsynsmannen vurderer som utstillingseksemplarer blir det betalt et økonomisk vederlag til finneren. Det å utbetale en slik premie for funne stuffer er noe nytt i Sveits. Man ønsker på denne måten å motivere arbeiderne til å levere fra seg sine funn til en offisiell mottager og til ikke å innlate seg på illegal, straffbar handel. Man håper på denne måten å begrense den organiserte, illegale handel med mineralstoffer, noe som var vanlig ved byggingen av Gotthard-veitunnelen.

Allerede i løpet av de seks første måneder med masseuttak er rundt 150 stuffer (av tilsammen 18 forskjellige mineraler) registrert og lagret som samleobjekter. Ca. 1/4 av stoffene har anleggsarbeidere levert, mens mineraloppsynsmannen og hans medarbeidere har berget resten.

Alle samleobjektene vil når tiden er inne

kunne betraktes i en egen utstilling. Og allerede nå kan enkelte representative stuffer beundres i kraftverkets besøkspaviljong.

Til ettertanke & debatt: Kan noe tilsvarende være aktuelt her hjemme "på berget" ?

Og i så fall: Hvilke prosjekter peker seg ut som særlig interessante i så måte ?

Og hvordan kan vi (NAGS og de lokale geologiforeninger) gjennom en pådriverrolle berede grunnen for et slikt tiltak ?

Saken har imidlertid også en annen side. Er vi i det hjemlige steinmiljøet eventuelt mentalt forberedt på, eller si villige til, å møte en slik situasjon?

For det heter videre:

For å forhindre at mineraljegere tilegner seg mineraler urettmessig, og anretter skade, eller utsetter seg selv for risiko, blir anleggsområdet holdt under oppsyn helger og høytidsdager.

Kilde: LAPIS nr. 7/8 -94
reX

Sitatet

"....

For ikke så reint få vokser det ut av denne interessen for vår geohistorie en bredere interesse for naturvitenskapene. Ved å lete etter steiner opplever samleren naturens mangeartede skjønnhet, og utvikler en spesiell forståelse for flora og fauna."

"..... og ved samværet med likesinnede vokser det ofte fram solide vennsforbindelser som krysser regionale- og landegrensene. I så måte kan "mineralsamlerfamilien" stå som et godt eksempel."

Dr. Helmut Kohl, forbundskansler

Vi
har
frem-
deles
ligg-
ende
vår
ut

STEIN '95

STEIN til

neste år

Vi utvider satsflaten med 1/3. Det er ikke uten videre gitt at det vil føre til at det blir et bedre blad.

Men ett er sikkert, det vil gi oss i redaksjonen større muligheter til å lage en bedre presentasjon av stoffet. Så det vil vi prøve på.

merkede bok om mineraler på frimerker

liggende. Boka er full av fantastiske

fargeillustrasjoner, og er det ypperste som noengang er laget om dette emnet. Vi vet at nettopp **du** sannsynligvis har bruk for dette praktverket. Er du rask og skriver til oss så får du

kanskje lagt hånd på ett av de **3**

100,- + porto !

eksemplarene, red.

Tidligere utgaver av NAGS-NYTT/STEIN

Nr. 1/1980 - 4/1987 kr. 15,- pr. stk. Alle 32 utgivelser: kr. 450,-
Nr. 1-(4)/1988(en utg. i 88) - 4/1992 kr. 25,- pr. stk. Alle 17 utg: kr. 400,-
Komplett 49 utgivelser, nr. 1 1980 - nr. 4 1992: kr. 825,-
Nr. 1/1993 - 4/1993: kr. 35,- pr. stk.
Nr. 1/1994 - 4/1994: kr. 40,- pr. stk.
I tillegg kommer porto + oppkravsgebyr.

Bestilling sendes; STEIN, N - 2740 Roa (NB! Ikke telefonbestilling)

Navn:.....

Adresse:.....

Postnummer..... .Sted.....

Bestiller: (kryss av eller fyll inn)

NAGS-nytt 1980 - 1987, ... komplett,
eller fra nr..... til nr.....
eller
enkeltutgaver: .....

NAGS-nytt/STEIN 1988 - 1992, ... komplett,
eller fra nr..... til nr.....
eller
enkeltutgaver:.....
alle (49 utgivelser) .....

STEIN 1993 - 1994

enkeltutgaver:.....

Vi kan ikke gi garanti for at vi har alle utgaver på lager,
restopplaget er svært ujamnt fordelt

Trivelig møte

Lederartikkelen i forrige utgave var viet «Tinnsjøeventyret». Et skrint eventyr på mineralsida. Den sosiale sida skrev jeg lite om. Nevnes bør derfor at vi to gubbene møtte to yngre brødre i ånden dernede i Telemarks bratter. Brødrene Naumann fra Chemnitz (Karl Marx Stadt). Etter at behørig presentasjon var foretatt dro de ivrig fram sine funn fra

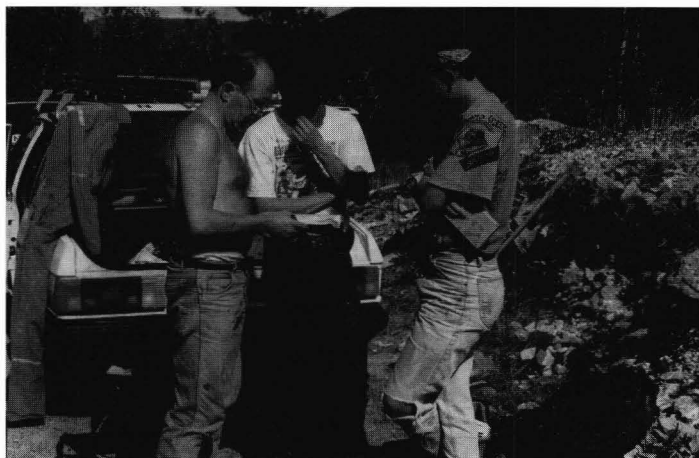
Åmotsdalen. De hadde kommet over ei druse med titanitt, adular, prehnitt og epidot. Ingen mineralsensasjon, men det var pene ting og guttene utstrålte en ekte samlerglede som ikke var til å ta feil av.

Et-eksempel til etterfølgelse: Dagen etter at vi hadde truffet dem, jobbet vi på en annen plass, drusa vår hadde vi gitt opp. Guttene dro opp til vår druse, men etter ei tid kom de tilbake til oss og spurte om de kunne få lov til å jobbe der vi var dagen før (!). Dette var måten å gjøre det på på deres kanter, sa de.

Ryktebørsen

Etter en liten telefonrunde har vi fått med oss

- at det i Høgeheitunnelen er funnet praktfulle pyrittkrystaller. Det vil si de ble ikke funnet før massen fra tunnelen ble tippet som fyllmasse på en skoleplass. Mange

Siden jeg (og andre) i bladets spalter tidligere ikke bare har hatt godord om utlendingers framferd rundt omkring, vil jeg nevne dette. Et trivelig møte. Om de fikk lov å overta drusa? Selvsagt. Grunneieren? Nei, han fikk vi ikke spurt i farten. Men han ville sikkert ha gledet seg om han hadde sett hvor glade de ble de som kom langveisfra og fant noen steinbiter som ihvertfall ikke under-tegnede ville ha dratt med seg hjem.

ghw

nye rekrutter for Telemarksforeninga?

- at det er startet drift på en krystalinsk sodalittforekomst på Sørøya, Finnmark. Fineste han noengang hadde sett sa en som har god greie på slikt.

- at det fremdeles er god kyanitt å finne i Selbu, men «man bør være godt kjent».

- GMVs venner har jobbet godt på Tennvatn-forekomsten i Nordland. Mye materiale ble tatt ut og det skal være godt håp om at det dukker opp noe nytt mikro derfra. Følg med!

- at det er funnet små uvarovitt-krystaller på Oppdal.

- at den 6 km lange dobbeltløpede Nordbytunnelen (E6 Akershus) ga forbausende lite brukbart materiale. Men det ble funnet småpene kvartskrystaller (2-4 cm) med et pent drys med pyritt.

- at i Bekkelagstunnelen i Oslo var ei sleppe med svært fine pyrittkrystaller. Kvalitet på høyde med Peru-materiale blir det sagt.

- at det i Harstad er funnet fine almandingranater med sidekant opptil 9 cm.

- at det i Gjelletunnelen rv 15 (Stryn) er funnet druser med bra anhydrit, epidot, fluoritt og muligens et nytt mineral.

- at det har kommet fram mer av materialet fra ei større druse i Roan kommune i Trøndelag. Ganske feite grupper med grove feltspat og røykkvartskrystaller.

- at årets funn trolig er noen fantastiske ametystgrupper fra Stangekanten på Hedemarken de overgår langt hva som tidligere er funnet på de kanter.

Dessuten at:

- Det er funnet en stor druse med natrolitt og noe gul kalkspat i Tvedalen.

- Det skal være funnet ametyst i den nye traséen til E6 nord for Moss.

- Det er nå funnet tilsammen 47 mineraler i Bjønndalen bruk. Det siste var harmotom.

- Det har dukket opp nye, vakre kalkspatkrystaller fra Kjørholt.

- Det ved en sprengning i Sando pukker dukket opp fin røykkvarts og flusspat.

- Det er funnet et nytt område med røykkvarts på Hurumlandet.

- Det er funnet fin septerametyst ved Hof i Vestfold.

- Man har funnet fin hessonitt og vesuvian ved Konnerud.

- At det funnet fine vifter med turmalin i Mjøndalen. Stuffen kan kanskje snart sees på Kongsberg Bergverksmuseum.

- Det er funnet en akmittkrystall i Nedre Eiker på 20 x 60 cm. Dette er kanskje verdens største akmittkrystall?

- Man har funnet en stor kvartsdruse i Valdres. Den inneholdt dessverre ikke noe anatas.

- Det er funnet flere, fine druser med kvarts ved Tinnsjø.

Utenriks:

- I St. Gothardsområdet er det funnet flere, store druser med røykkvarts av meget god kvalitet.

Foreningsliv

Noen drar lasset rundt omkring i steinrøysa. Tillitsvalgte legger ned et enormt arbeid år om annet for å få det hele til å fungere. Å organisere en forening, liten eller stor, krever innsats:

- Arrangere møter,
- føre protokoller,
- lage regnskap,
- få istand turer,
- sørge for rekruttering,
- ordne med lokaler,
- lage informasjon,
- opprette og vedlikeholde forholdet til lokale myndigheter,
- til NAGS.

Rundt omkring i lokalsamfunna er det ofte de samme som går igjen i ulike lag og foreninger. Til stereotypen; - lærar, kyrkjesongar, vinstremann og ihuga målmann, kan vi kanskje føye til steinmann?

I alle høve, når disse tillitsfolka tar gjenvalg år etter år så må vi gå ut ifra at de har et egendriv, de synes det er artig og at de får noe igjen for innsatsen. Tegn på at andre

Hobby

av Aashild Driveklepp

*Ein hobby så mangt kan væra,
av kvarandre vi mykje kan læra.
Mange dei strikkar,
og andre dei syr,
og atter andre til dreiebenken tyr.*

*Så mangt og mykje kan ramsast opp,
men vi tykkjer nok vår hobby er topp.
Som sliper smykker, nåler og ring
av stein i naturen vi finn omkring.*

også setter pris på innsatsen kan det variere litt med, det er mitt inntrykk. Noen, kanskje de fleste får godord. Og godt er det.

NORSK STEINSENTER

STRANDGATEN, 4950 RISØR. TLF. 37 15 00 96 FAX: 37 15 20 22

SMYKKEFATNINGER EKTE
OG UEKTE
CABOCHONER OG TROMLET
STEIN I MANGE TYPER OG
STØRRELSER
FERDIGE SMYKKER
GAVEARTIKLER
KLEBERSTEINSARTIKLER
ETC, ETC.
ENGROS

VI SENDER
OVER HELE LANDET

STEINSLIPERUTSTYR
GEOLOGIVERKTØY
UV-LAMPER
FOLDEESKER
VERKTØY
RÅSTEIN
BØKER
TROMLEMASKINER
ETC, ETC.
DETALJ

**Driba
Steinsenter**

**DRIVA KRO
OG MOTELL**

7340 OPPDAL

TLF. 074 24 158

Produksjon og salg av smykker og pyntegenstander i stein og sølv.

Gravering i stein og andre materialer.

Kurs i steinsliping og innføring i geologi.

Steinturer i vakkert fjellterreng.

Alt innen maskiner og utstyr for steinsliping.

Veikro med god hjemmelaget mat.

Rimelig overnatting i førsteklasses hytter

REGNBUEEN Stenbutikk i OSLO

Kjempeutvalg av
vakre stener i alle regnbuens farver

- råstener
- lommestener
- smykkestener
- krystaller
- healingstener

**Små og store gaver til deg selv og andre
Veiledning i bruk av sten.**

Hver sten er unik og har sin særegne skjønnhet og kvalitet –
hver sten bringer opp en hemmelighet fra naturens dyp!

Åpent 10-17 (15) ons/tors 10-19

Vikaterrassen (like ved Nasjonalteateret) Tel. 22 55 77 99,

På tokt i Langesundsfjorden

av Jan Strebel

Man skal være forsiktig med å forsøke å gjenta en suksess, men ØAK (Østfolds Amatørgeologers Kontaktutvalg) tok likevel sjansen, og inviterte til ny tur i Langesundsfjorden 9.-11. september. Som observante lesere vet hadde vi en meget vellykket tur dit for to år siden. Interessen var i alle fall bra, vi ble ca. tyve turglade amatørgeologer fra Østfold i tillegg til noen gode venner fra bl.a. Oslo. Frode Andersen hadde, sin vane tro, igjen sagt ja til å være med som kjentmann.

Værmeldingen var ikke så bra, og det var med bange anelser vi la i vei fredag ettermiddag med kurs for Nevlunghavn. Vel framme på Oddanesand Camping fikk vi uten pruting godt avslag på hytteleia, eieren syntes nok synd på oss. Fredag kveld og natt til lørdag hadde vi storm og regn. Det hadde løyet noe lørdag morgen, men blåste og regnet fortsatt, så det så ikke alt for lyst ut med tanke på fjordturen vi hadde planlagt. Vi kjørte likevel til Helgeroa for å høre om båten kunne gå ut. Det kunne den, og sannelig ga regnet seg også mens vi sto på fordekket på rutebåten og gynget oss fram til dagens første forekomst, Vesle Arøya.

Denne ligger ganske skjermet, og vi var i ly for vinden mens vi var der. Det ble funnet mye ægirin og astrophyllitt, noen var også heldige og fant albitt, eudialytt,

epididymitt, eudidymitt, catapleiitt, leucophan og løllingitt. Undertegnede fant dessuten (muligens) meiselen til Brøgger. Det ble også tid til pause med medbragt mat og kaffe. Så kom rutebåten forbi etter å ha vært i Langesund, og vi klatret ombord for å blir fraktet til neste sted, sydspissen av Stokkøya.

Nå viste det seg at det var for store bølger til at båten kunne legge til på den vanlige plassen, så vi måtte pent gå av i sundet mellom Stokkøya og Arøya. Derfra la vår kjentmann inn en liten treningsetappe over heia. Vi visste hvilken retning vi skulle, og prøvde å finne korteste vei. Etter mye strev kom vi oss frem til forekomsten, hvor det ble funnet melanitt, titanitt og zirkon. Ikke like mye av alt, men enkelte gjorde gode funn. Tilbakeveien gjorde vi litt enklere, i stedet for å klatre i en halvtime over knatter og knauser og gjennom nypetorner og slåpekjerr gikk vi heller en 5-minutters tur på myke gressbakker. Da vi var tilbake på brygga fikk vi se at de som hadde avstått fra terrengetappen hadde funnet en bra åre med melinophan like i nærheten.

Etterhvert viste været i Langesundsfjorden seg fra sin beste side, men det var fortsatt store dønninger og vi var spente på om vi ville få med oss det siste turmålet, Låven. Rutebåten var nå byttet ut med en mindre båt, ettersom det ikke er noen brygge på Låven. Skipperen kjørte til lesiden av øya og satte stevnen inn mot fjellet, og vi kunne hoppe i land. Låven er fredet, det er ikke tillatt å ta noe med seg derfra. Men det er en stor opplevelse likevel å gå på den store pegmatitten og sparke i låvenitt, leucophan, catapleiitt og mosandritt og tenke på at her drev geologer fra hele verden for omtrent 150 år siden.

Da vi var vel tilbake på hyttene satte regnet inn igjen, men da hadde vi alt hatt en deilig dag i skjærgården. Nå var det tid for å slappe av litt og så gjøre seg i stand til dagens

På Vesle Arøya. Foto: Astrid Haugen

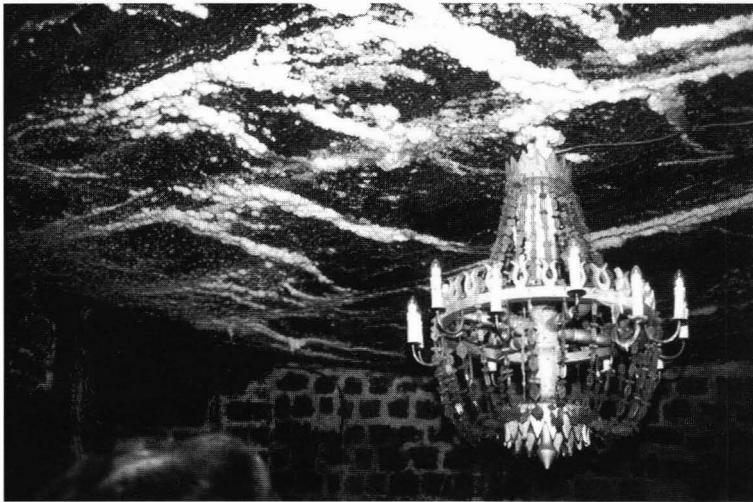
dagens neste store begivenhet, rekekalas på Nevlunghavn Gjestgiveri. Der var det rikelig med reker og tilbehør, og musikk og dans. Vi hadde også en liten utlodning. Einar Bjordam var invitert som gjest og spillemann, og bragte med både trekkspill og gitar foruten fruene og en engelsk professorvenn. Og Hans Vidar Ellingsen, vår kjære formann i NAGS, bidro med sang og spill utpå kvelden. Det ble sunget og danset til langt over midnatt, før folk fant ut at det var best å returnere til hyttene. Likevel gikk ikke alle og la seg med det samme, man har jo en del å prate om når man en gang i mellom treffes.

Søndag morgen var det Tvedalen som sto på programmet. Turen gikk til Svensken (Tuften), der det glimtet vakkert i larvikitten i pyttene etter nattens regn. Det ble plukket mye fint slipemateriale, og noen fant også forskjellig småart i pegmatittgangene. Det kan nevnes analcim, ægirin, cancrinitt, hamburgeritt og noe ubestemt smånusk med jern og/eller mangan. Etterhvert ble de fleste fornøyde, og tuslet tilbake til bilene med ganske tunge sekker. Vi tok hjemveien fatt slitne, men rikere på både stein og opplevelser.

Amatørgeologer på Polentur

Tekst og bilde Tor-Arne Rønning

41 steininteresserte fra tre geologiforeninger: Solør og Omegn, Øvre Romerike og Hedmark var på åttedagers busstur til Krakow, som ligger i Øst Polen.

Nils Hartung hadde dratt det hele igang og var en ypperlig reiseleder og tolk under turen. Eurobuss sjåfør, Kåre Johnsrud var en grei og hyggelig kar.

Etter 1550 kilometer i bussen ankom vi Krakow, Polens tidligere hovedstad. Byen har omlag 700 000 innbyggere. Det er en fin gammel by med mange kirker, slott og borger.

Polen er kjent for sine saltgruver, vi var nede i et par av dem. Den største som vi var nede i, nedlagte Wieliczka saltgruve har 300 km gruveganger. Etter 700 trappetrinn kom vi ned i den delen som idag utgjør et museum. Her var det mange saltskulpturer, saltkrystaller og store haller, deriblant en

kjempehall med ekte krystallkroner (foto). Vi ble fortalt at her hadde mange hatt sitt arbeid, mye slit og tungt arbeid gjennom århundrene. Suvener og bade-salt ble kjøpt.

Ei anna gruve ble besøkt en dag, der skulle det bli sanatorium på grunn av jod-

saltet. Fin luft for dem som er plaget av allergi.

En lengre busstur ble til Machovgruva ved Tarobrzeg. Et svoveldagbrudd på 3 ganger 4 km og 100 meter dypt. Her ble vi transportert ned med noen gamle gruvebuss. Selv om vi ikke ble så mange timene på grunn av torden og kraftig regnvær, ble det hakket og meislet ivrig og mange fine stuffer ble hugget løs. Av funn fra dette bruddet var svovel, svovelkiskrystaller, hauritt, cølestin, barytt og kalsitt. Denne svovelgruven var visst ikke lenger noe lønnsom og den er ikke lenger i drift. Vi er nok blant de siste som kom hit for de skulle lage en sjø der bruddet var.

Vi ble også besøkt av en lokal geologiforening som solgte oss mineraler.

Foruten steinprat og gruvebesøk var det busstur til konsentrasjonsleiren Auschwitz i Oswiecim.

Det er allerede bestemt at det blir ny tur i 1996. Er du interessert så ta kontakt med oss.

Bruk vernebriller - for synets skyld

av Jan Strebøl

Jeg bruker for egen del konsekvent vernebriller på steintur, i situasjoner når jeg selv eller andre i nærheten arbeider i fjellet så splintene fyker. Men det forundrer meg mye at jeg ofte er alene om å bruke vernebriller. Selv garvede steinsamlere (eller kanskje først og fremst disse?) lar brillene ligge, om de i det hele tatt har noen. Noen lukker øynene eller snur ansiktet bort idet slaget faller, andre gjør ikke det engang.

Jeg skal medgi at brillene hverken er behagelige å ha på seg, eller gode å se gjennom når de blir støvet, eller etter noen tids bruk også passe ripete i glasset. Dessuten dogger det inni dem når det blir kaldt. Men de beskytter øynene, og i mitt tilfelle dessuten dyre brilleglass. Brillene veier nesten ingenting og tar heller ikke mye plass i sekken.

Jeg har ikke konkret kjennskap til tilfeller hvor øyne har gått tapt eller blitt alvorlig skadet, men jeg har sett steinsplinter treffe huden så blodet renner. Da kan man bare

tenke seg hvordan det ville gått hvis det var et øye som ble truffet. Må det skje en ulykke før alle skjønner at dette er farlig? Og hva med ansvarsforholdet hvis en person banker, og en annen som står ved siden av uten vernebriller blir truffet? Er den som slår erstatningspliktig, eller må en som stiller seg opp for å se uten briller ta ansvaret selv? La oss slippe å komme opp i slike situasjoner!

Jeg går inn for å lære nybegynnere å bruke vernebriller, og prøver også å minne andre om det. Det ser imidlertid ikke ut til å ha noen særlig virkning. Er det bare jeg som er overspent og overforsiktig, eller er det de fleste andre som er sløve? La dette være en oppfordring, enten til at man skjerper seg, eller hvis noen er uenig med meg, til en debatt om temaet!

I mellomtiden kunne jo de som handler med utstyr for amatørgeologer undersøke om det kan skaffes, eventuelt lages, løse glass til vernebriller for en billig penge. Glasset i brillene er modent for utskifting lenge før resten er det, og kan som regel skiftes på enkelt vis.

SLUTT Å FAMLE I BLINDE BERGVERKS-NYTT

Holder deg orientert om virksomheten i norske fjell

Bestill nå! 9 nr. i året – pris kr. 150,-

BERGVERKS-NYTT Postb. 1438 Leangen, 7002

TRONDHEIM

OVE PERSSON

mineralsamlare ett porträtt

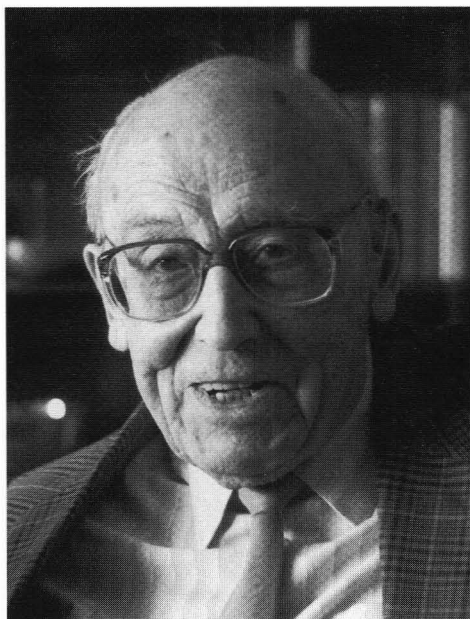
av Ove Torstensson og Bertil Otter

Det började med ont i magen

Ett starkt behov av att ordna och katalogisera ledde till att Ove under många år byggde upp en mycket fin frimärkssamling med tonvikt på de skandinaviska länderna. När så Ove under sent 50-tal drabbades av våldsamma magsmärtor och blev tvungen att läggas in för en större magoperation med ovisst utgång oroades han naturligtvis för sin och familjens framtid men också för sin frimärkssamling. Värdet på samlingen hade ju ökat med åren och Ove var inte säker på att övriga familjemedlemmar riktigt förstod detta. Han tog därför att drastiskt beslut och sålde hela samlingen före operationen.

Nu gick operationen bra vilket naturligtvis var en lättnad samtidigt som Ove förbannade sitt beslut att sälja samlingen. Han kände inte för att starta på nytt med frimärken. Samtidigt fanns ett samlarbehov och behovet att ordna och katalogisera kvar. **Torndahl, Åhman, Odner och Närlund**

En dag i slutet på 50-talet fångades Oves uppmärksamhet på några egendomliga prydnadsskålar i skyltfönstret till Torndahls juvelerarbutik på Mäster Samuelsgatan i Stockholm. Han köpte några, återkom och köpte flera och började samtala med Torndahl, som var mycket intresserad av mineral och utbildad gemolog. Ove fick reda på att

skålarna var gjorda av bl.a. malakit och rosenkvarts, tog reda på fakta och började mer och mer att intressera sig för råmaterialet i skålarna. Mineralintresset var väckt.

Oves dotter hade en stuga vid Vaddö kanal. Vid besök där brukade Ove göra bilutflykter och företa promenader i omgivningarna. Det nyväckta mineralintresset hade gjort Ove mer uppmärksam på innehållet i berggrunden och på stränderna nära Herräng gjordes fynd som Ove kunde identifiera som granater med hjälp av nyinköpt bestämmingslitteratur.

Andra långsträckta, gråvita kristaller med fyrkantigt tvärsnitt visade sig svårare att bestämma men med hjälp av professor Åhman på Naturhistoriska Riksmuseet klargjordes att det rörde sig om skapolit. En resa till Helsingfors utökade den påbörjade granatsamlingen med den gröna uvaroviten och även med kromdiopsid.

Oves svärson visade sig ha en mineral-samlande vän vid namn Odner. Han visade gärna sin samling, som han förvarade i en

låda under sängen. Ove köpte senare hela den fina samlingen för 2.500 kronor, en avsevärd summa på den tiden. Samlingen bestod bl.a. av mycket vackra kalcitkristaller från Nordmark. Delar av samlingen såldes senare vidare till Bosse Ohlström på dåvarande Stenboden i Tysta Marigången i Stockholm.

Oder var medlem i en samlarförening där Ove introducerades. Enligt Ove ägnades medlemsträffarna mest åt kortspel. Men även detta visade sig vara lyckosamt för här fanns ett glatt gäng från Värmland som spelade med bl.a. Långbansstuffer som insats. Ove kunde under dessa kvällar berika sin mineralsamling med många rariteter.

Runt 1972 kom Ove i kontakt med Lennart Närlund, som året innan varit med om att bilda gamla SAGS, dvs Södertörns

Amatörgeologiska Sällskap. Ove blev nu medlem i SAGS och har sedan dess varit en av föreningens mest aktiva medlemmar och sällan missat en exkursion eller ett medlemsmöte.

SAGS

Ove har många synpunkter på föreningslivet i både gamla och nya SAGS. Att komma med i föreningen blev lite av en vändpunkt. Gemenskapen med andra som har samma intresse berikar och förstärker. Engagemanget ger en meningsfull fritid året runt. Exkursionerna med föreningen ger inte bara utbyte i form av mineral utan lika mycket av geografi, historia, kultur och folkliv. Speciellt bussresorna med gamla SAGS lever kvar som mycket positiva minnen. Han berättar att han ofta i efterhand åter besökte exkursionsmålen på egen hand.

Som tips för framtiden tycker Ove att föreningen borde ägna mer tid åt mineralsystematik och allmän geologi. Han tycker också att många föredragshållare har svårt att prata om mineral och bergarter på ett sätt som blir begripligt för medlemmarna, som oftast saknar det geologiska fackspråket. "Det blir lätt så att föredragshållare pratar om det som intresserar dem och då försummas publikintresset" menar Ove.

Vissa kvällsträffar, speciellt kvällar med föredrag, vill samvarokänslan inte riktigt infinna sig. "Det känns som att sitta på en biograf", förtydligar Ove. "Man går dit, lyssnar, och går därifrån när föredraget är slut". Han efterlyser mer av öppna möten med tid för diskussioner och samvaro.

Samlingen

På 30 år har Ove hunnit skaffa sig en omfattande samling som till stora delar är vackert exponerad i vitrinskåp. Han är en systematiker, har inte specialiserat sig utan samlar allt.

För Ove har det alltid varit viktigt att ordna och klassificera stufferna även om han framhåller "att själva samlandet alltid varit det viktigaste". Som kemist har han naturligtvis ordnat dem efter deras kemiska huvudgrupper. Varje stuff är också omsorgsfullt beskriven till utseende, paragneis, ort och fynddatum i en förteckning, och försedd med en etikett.

Ove har ägnat mycket tid åt att experimentera med sättet att exponera stufferna. Han har kommit fram till att 1,5 mm tjockt plexiglas som kan köper i remsor, ritsar och bryter till lämpligt stora plattor, är

det bästa. Etiketten fästs på undersidan plattan. Stuffen limmas på plattan med Karlssons klister, som har den fördelen att det med tiden torkar så att stuffen lätt kan brytas loss från plattan utan att limmet lämnar spår på stuffen. Limrester kan också lätt avlägsnas med aceton. För små stuffer och enkelkristaller används plexiglasstavar,

mineralet, som till utseende och paragenes stämde precis med beskrivningen i GFF.

Personligt

När man sitter och pratar med Ove får man en intensiv känsla av tid. Ove är född år 1900, tog studenten 1918, kom så småningom in på Tekniska Högskolan och blev civilingenjör med kemisk teknologi som

huvudinriktning. Gjorde värnplikten, som då efter första världskriget var 500 dagar, kring 1923. Hade svårt att få arbete i efterkrigstidens lågkonjunktur. Arbetade bl.a. på Radiokompaniet i Malmö, där man hade egna sändningar via relä och där Ove fungerade som en av landets första hallåmän. Hamnade så småningom i den grafiska branschen med reproarbeten på Generalstabens litho-

Gransat	(se föreg. sida)			
klar brunröd	Pr-Alm = (60 resp 26 X) krist. korn+omfacit/eklogit	Suzanne Norge	***	
klarröd	Pr-Alm	grovkorn.massiv+omfält (kloritom.?)	Kenya **	
klarbrunröd	Pr-Alm	klorna anhopningar/omfält	St. Vika Sverige **	
	(analyser visat ohet. Mg-halt)			
stickspilröd opak	Alm	ikositetraedr./ådergryn	Ango i Malaren Sverige ***	
rödbrunsvart	Alm	rombdokeadr./glimmerskiff	Björkliden Västerfjällen Su ***	
rödbrunsvart	Alm	rombdokeadr./kvarts/glimmerk.	Björkstugan (Abisko) Sverige ***	
violettakt. röd	Alm	korn. rundade klumpar/biotit	Brasilien ***	
klarröd	Alm	små flata krist. inneslut i muskovitlameller	Brasilien ***	
brunröd-svart yta	Alm	rombdokeadr. krist./glimmerklorit	Zillertal Österrike ***	
viol. klarröd	Alm	(eggen)	Ilma Joki Finland ***	
röd	Alm	krist.+korn.klumpar/kvarts+magnesk.	Riddarbyttan Sverige ****	
svart	Alm	ikositetraedr delvis kloritomvandl.?	Kolsva Sverige **	
röd (orenst)	Alm	trapezoedr glimmerov.	Kolsva Sverige **	
klarasvartbrun	Alm	romboedr./rodonit/manganskarn	Härstigen Sverige **	
svartkröd-svart	Alm	romboedr./ådergryn i granatprosokarn	Riddarb. Sverige **	
klarasvartkröd-sv	Alm	krist.+sfalerit/kvarts	Broken Hill N. S. W. Australien **	
svartkröd-svart	Alm	krist.+mass. (+milfildineral)	Zinkgruvan Åmsh. Sverige **	
svartbrunröd opak	Alm	krist./glimmer	Tveit Iveland Norge **	
svartkröd-svart	Alm	krist./mikroklin/pegmatit	Iveland Norge **	
svart (gl)	Alm	distinkt trapez. (bibi)lag	Thomas Norge **	
		svart (gl)	stufv röt beryll	Jash-co. Utah USA *
gråvitt-brungul	Alm	korn.mass.+omfält ((skarn)	Härstigen Sverige **	
brunsvart	Alm	"Bothofitt" krist./halcitt	Långban Sverige ***	

som limmas på plattan.

Vi stod länge och beundrade den vackra färgprakten av kanske ett tusental utvalda och vackert belasta stuffer.

Roliga fynd

Det är inte alltid de vackraste fynden som dyker upp i minnet när man sitter och pratar. Ofta är det andra omständigheter kring fynden som tränger sig fram. Mineralfynden får en historia. Så även nu.

Norra Fjäll på Väddö är ett sådant minne. Både Ove och Lennart Närlund hade med hjälp av mycket knäpphändig beskrivningar länge letat efter provskärpningen. När Norra Fjäll-fyndigheten väl återfanns visade det sig att den innehöll inte bara stora mängder vackert fluorescerande scheelit utan också vackra epidotkristaller, som nu pryder många samlingar.

Den "återfunna" chrysoberyllen från Ytterby fältspatbrott är ett annat exempel. Den fanns beskriven i en uppsats i Geologiska Föreningens Förhandlingar (GFF) från 1950. Ove läste, letade och fann till slut

grafiska anstalt där han vid mitten av 30-talet införde nya färgreproduktionsmetoder. Ove har en omfattande produktion av böcker och artiklar i branschen bakom sig.

När det gäller inköp till samlingen, vare sig det varit frimärken eller mineral, så har dessa slukat så gott som alla biinkomster från författarskapet. Det har blivit en del inköp genom åren. Särskilt efter pensioneringen 1966.

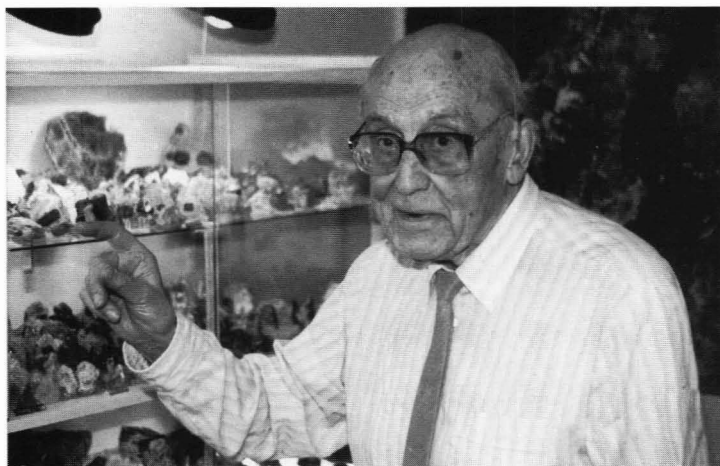
Fotografering var en tidig vurm. Det ledde bl.a. till att Ove fick uppdraget att illustrera uppslagsordet "Ädelsten" i Nordisk familjeboks tredje upplaga på 30-talet. Han erinrar sig stora problem med ljussättningen. En ljuslåda med mattglasskiva blev till slut lösningen. Ove har också gett ut den första fotografiska svampboken i Sverige.

Avslutningsvis

vill Ove framhålla att avgörande för hans stora intresse för mineralsamlade var kontakten med personer som Torndahl, Åhman, Odner och Närlund. Lite skämtsamt säger han också att om han inte kommit att ägna

sina talanger för systematisering och klassificering åt samlande, så hade han säkert blivit en utomordentlig byråkrat.

För övrigt glömer han aldrig att en viss ung herr Lasse Gustafsson snuvade honom på en hyperstenstuff, som han var spekulant på hos Lennart Närlund. Lasse hann före.

Haugaland geologiforening

er i gang med å arrangere en mineralogisk-geologisk utstilling ved Karmsund Folkemuseum i Haugesund. Utstillingen vil omfatte de fleste kommunene på Haugalandet, samt Sauda, Suldal, Stord og Bømlo. Foreningens medlemmer vil her vise en del av mangfoldet og skjønnheten som finnes i berget omkring oss. Det

vil bli utstilt bl. a. gull fra Bømlo, beryll og turmalin fra Vindafjord, malakitt fra Karmøy, topas fra Suldal, m.m.m. Ellers blir det anledning til å se smykkestein slipt av foreningens medlemmer, et utvalg av fossiler, samt steinalderredskaper. Utstillingen vil også få et lokalhistorisk preg med gjenstander og byggverk i stein fra distriktet. Utstillingen åpner 5.12.94 for nærmere opplysninger tlf. 52 83 83 90, Arne Torkelsen

See it to believe it.

Unset 14 kt 2 gm ring 35\$, Earring 34\$, Pendants 32\$. Minimum 30 pcs, Amethyst mounted 850 silver ring 7\$, Earring 6\$, Pendants 5\$. Minimum 50 pcs. Mix Agates pencils 100 pcs = 100\$, Cross 100 pcs = 125\$, Marbles 16-25 mm, 10 kgs = 350\$, Eggs 10 kgs = 200\$, Bead Necklaces 18' 100 pcs = 200\$, Chip Necklaces 100 pcs = 180\$. **ROCK CRYSTAL.** Faceted 1st grade pencils 100 pcs = 150\$, Pyramids 100 pcs = 200\$, Pendants with goldplated hook, blackchord 100 pcs = 180\$. Rough Crystals 100 pcs = 50\$. **GLASS BEADS.** Multicolored, unimaginable shapes Earrings with gold plated hook 100 pairs = 225\$. Glass Marbles 16-25 mm multicolored 10 kgs = 200\$. Drillid Glass Beads. Fancy shapes & color 10 kgs = 150 \$. Glass Necklaces 100 pcs = 300\$. Silver Carved Cabochans fitted Rings 8\$ per pc, minimum 30 pcs. Earrings 6\$, minimum 40 pcs (mix assorted stones variety included). Send checks/drafts payable: **Heena's Jewelry Manufacturing Company, 44, Laxminarayan shopping centre, Malad-East, Bombay-97, India. Fax: 91228407758.**

DEN NYE FAGPRESSE- KATALOGEN ER KOMMET!

Christensen, Gasland & Kompani RRA 3. Foto: Per Hemily

254

Over 60% av fagbladleserne ser på reklame som en ønskelig del av stoffet i det bladet de leser (kilde MMI). Skaff deg årets utgave av Fagpresses katalogen, så har du oversikt over målgrupper, opplagstall, utgivelsesdatoer og annonsepriser for 179 opplagskontrollerte fagblader.

**NORGES MEST PRESISE
REKLAMEKANAL**

Katalogen koster 228 kroner fritt tilsendt. Ring og bestill på telefon 22 42 43 70.

(?-§§-?) Det skal ikke være enkelt (II)

slik var tittelen over Roald Ellingsens korrespondanse med ulike offentlige instanser vedrørende mineralletting på Hardangervidda-vest. Den usystematiske måten vi hadde satt opp artikkelen på gjorde at denne overskriften fikk en dobbelt betydning. Dette var en viktig sak så vi kan ikke annet enn å be om at de av våre lesere som ga opp, gjør et nytt forsøk. Leseanvisning: 1. Nummerer brevene etter dato, men vær klar over at det blir ikke helt korrekt da heller. 2. Vi gjorde en alvorlig feil til, vi utelot vedlagte viktige brev, ta det med i sammenhengen. *ghw*

POLITIMESTEREN I HARDANGER

Røldalsveien 34

Postboks 94 - 5751 ODDA

Telefon 53 64 16 33

Telefax 53 64 41 48

Odda, den 30. 12. 93

Roald Ellingsen

Bokngata 13

5500 Haugesund

En viser til Deres brev av 22.11.93, 22.12.93 og 28.12.93.

Etter det en forstår har de kommet i dialog med fagmyndighetene på området og en antar at De derfra får svar på alle spørsmål omkring bergverksloven.

Når det gjelder de konkrete spørsmål hertil finner en det for omfattende å svare på dette i brevs form. En tar Deres synspunkter til etterretning og vil bruke disse i vårt videre arbeid i forhold til denne type saker.

En vil foreslå at det blir tatt et initiativ til å arrangere et møte omkring de problemstillinger som knytter seg til det å drive mineral-samling i de fjellområder som her er aktuelle. Politiet vil ta del i et slikt møte og der redegjøre for vår virksomhet. En tør foreslå at Statskog Vestlandet som var den etat som skulle foreslå oppfølningsmøtet etter befaringen den 21.8.91 arrangerer et slikt møte.

Til Deres orientering er det lagt ved den tolkning Direktoratet for Naturforvaltning har når det gjelder pkt. 4.4 i vernebestemmelsene for nasjonalparken.

Bernt Fr. Moe

Torleif Fresvik
politiførstebetjent

Kopi til: Statskog Vestlandet, postb. 308, 5051 Nestun

Soloppgang, Table Mountain kl. 0550. Foto Henrik Passmann

Hvordan man blir steinrik i Sør-Afrika

Av Henrik Passman

Mineralogisk er Sør-Afrika et meget spennende sted. Som mange vet er dette landet verdens største produsent av gull og diamanter. I tillegg er det rikt på en rekke andre mineraler. Den som tror det er en smal sak å skaffe rådiamanter og utilvirket gull tar grundig feil. Sør-Afrika har et eget "Diamond Police som ser etter at rådiamanter ikke befinner seg på feil hender. Ingen kan

ei rådiamanter uten helt spesiell tillatelse, og man blir straffet hardt hvis man er i besittelse av slike. Tigerøye er også under denne loven, men den kom for seint inn i bildet. Markedet var allerede oversvømt av tigerøye.

Det første stedet jeg besøkte var Cango Caves noen få kilometer utenfor Oudshorn. Cango Caves er en av landets mest berømte grotter. Dette var en stor opplevelse. Grottene er flere kilometer lange, og den guidede turen vi var med på tok vel en time. En ting som festet seg i hukommelsen var at alle stalaktitformasjonene har bibelske navn som Maria og Jesusbarnet, de tre vise menn osv. Hvis noen ville forsøke å tagge på formasjonene ville vedkommende få vansker. Det var en som forsøkte det for et par år siden. Han fikk en saftig bot på 22 000 kroner, men han ble i alle fall kjendis!

Stalaktittene kan bli opptil ti meter høye, men høyden varierer mye. Ved åpningen er det en kuppelformet sal, høyden til taket var

omlag 40 meter. I denne salen har det blitt holdt flere konserter og gudstjenester.

I de seinere år har det blitt innført restriksjoner på hvor mange mennesker som kan besøke grottene i året. Stalaktitter består som kjent av kalk. Kullsyren som blir dannet av kulldioksyden som menneskene puster ut angriper og ødelegger kalken på sikt, derfor restriksjonene. En av stalaktittene var ganske morsom. Den kunne man nemlig bruke til trommer! Her var det også jukset litt, for det ble brukt en del farget lys til å belyse formasjonene, men det var fint å se på. Og stemningen ble piffet opp.

Jeg var i den sørvestlige delen av Sør-

På grunn av høyden på fjellet får man en fantastisk utsikt. Det går en taubane (bygget av en nordmann) opp dit, men i sesongen kan det være lang ventetid for å komme opp. Vi ventet i over seks timer! Men det var verdt turen. Forøvrig er det en restaurant på toppen som serverer god mat til utrolig lave priser.

Jeg var i Sør-Afrika i julen 1993. Siden de har sommerferie på disse kanter på denne tiden var det vanskelig å få tak i personer som arbeider på museet i Cape Town. Den siste dagen fikk jeg napp. Der møtte jeg Dr. Klinger som er førstekonservator ved museet. Jeg hadde med meg noen kilo rombe-

Smithsonitt fra Tsumeb, Namibia. H: 7,3 cm, B:9,5cm. Samling: H.P. Foto: Øivind Fredriksen.

Afrika. Sett fra et mineralogisk synspunkt er det et kjedelig sted. Men det er funnet store mengder fossiler her av blant annet dinosaurier.

Cape Town har et berømt fjell som heter Table Mountain. Navnet har fjellet fått fordi det ganske enkelt likner på et bord, ganske perfekt. Bare Kapp-halvøya ble spart da landskapet ellers ble skrånstilt, krøllet og knust ved de kontinentale kollisjonene. "Bordfjellet" er den siste rest av et platå som forlengst er erodert vekk. Så vi var her til rett tid, om noen millioner år vil også Table Mountain være borte.

porfyr, ca. 90 små septer-ametyster, kvarts fra Toten og noe annet småplukk. Dr. Klinger gjorde store øyne da jeg viste ham rombeporfyren, en bergart han aldri hadde sett før, selv om han hadde vært Dr. i 26 år. Kanskje ikke så rart, den finnes bare tre steder i verden: Oslofeltet, Kilimansjaro og Antarktis. Han var svært nysgjerrig på hva jeg forventet av museet, og forklarte at museet hadde en svært trang økonomi. Jeg sa at penger ikke var interessant i denne sammenhengen, men at jeg godt kunne tenke meg å bytte. (Rombeporfyren donerte jeg). Dr. Klinger tok meg med inn i museets

magasin og jeg fikk lov til å forsyne meg. Jeg fikk med meg noen fine stuffer med: dioptas, desclositt, mimetitt og smithsonitt. Ingen dårlig "handel".

All denne transporten av stein, fram og tilbake til Norge skapte en del problemer. Jeg ble stoppet tre av fire mulige ganger da håndbagasjen ble gjennomlyst av sikker-

hetsvaktene på flyplassene. Steinene så kanskje litt rare ut på skjermen, men det gikk greit da de ble vist fram.

Dette var meget fin tur og kan anbefales til alle. Sør-Afrika er et meget spennende land å dra til, både når det gjelder stein og ferie.

Nytt från organisationerna

Nordisk samarbeide (NSGA)

Referat fra møte i Årjäng 20.11.94

Til stede; Rolf Lindén, Ordförande i SARF, Gunnar Hallgren, SARF
Hans Vidar Ellingsen, Formann i NAGS, Egil Jensen, NAGS

DAGU ved Mogens Hansen hadde ikke anledning til å møte, men hadde forfattet et brev som sammenfattet deres syn på året som var gått samt synspunkter for fremtidig arbeide. Vi la dette brevet til grunn for diskusjonene under møtet. I korthet vil DAGU prioritere det nordiske samarbeid foran det europeiske. De betrakter det mislykkede forsøk på å skaffe økonomisk støtte fra Nordisk Råd som en lærdom og «en av de opplevelser, livet giver en». De går inn for at en felles amatørgeologisk konferanse eller et symposium skal holdes uansett.

Finland har fått sitt forbund med det noe vanskelige navn: Suomen kiviarrast-ajayhdistysten neuvottelukunta (Förbund av Finlands amatörgeologiföreningar) startet 02.07.94. De hadde ikke latt høre fra seg i anledning det oppsatte møtet i Årjäng, men

vi håper å få dem trukket bedre med i samarbeidet etterhvert.

Vi gikk igjennom de fremstøt som var foretatt ovenfor Nordisk Råd, og konkluderte med at vi for 1995 må gå frem på en annen måte i forsøkene på å få økonomisk støtte. Vi vil gjøre fremstøt mot både Nordisk råd og de offentlige myndigheter i hvert land. Dersom vi ikke lykkes i å få støtte, vil vi gjennomføre et arrangement i mindre målestokk.

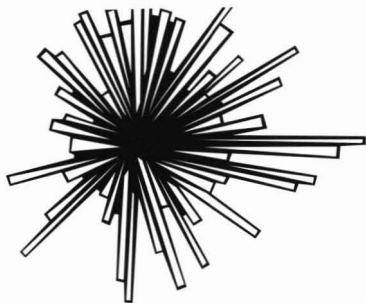
Konkrete planer for et arrangement må foreligge allerede tidlig i 1995. Vi tar sikte på et møte i samarbeidsgruppen i Oslo på vårvinteren 95.

Formannsvervet for NSGA i 1995 går over til Norge ved NAGS og dets formann. Viktigste oppgave i den nære fremtid blir å utarbeide planene for et felles nordisk arrangement til høsten.

NAGS

ved Hans Vidar Ellingsen,
formann

“Nu är den ljuvliga sommarn slut” synges det gjennom eteren. Mange steder dekker et hvitt mineral i mangfoldige heksagonale

krystaller bakker og berg. Dagene er blitt kortere og temperaturene leker med nullpunktet. For de mange steingale rundt omkring i landet begynner vintersesongen med bearbeiding av stoffene man fant, ordning i samlingen og katalogisering. Noen slår på slipemaskinene og har sin glede i å lokke frem former, farger og mønstre.

NAGS har holdt sitt tradisjonelle messe-møte med 16 representanter fra 11 foreninger. Ikke noen overveldende oppslutning, men brukbar. Referat fra møtet er sendt til foreningene. Vi behandlet statuttene for reisefordelingsfondet, og venter nu på å få reaksjoner fra de enkelte foreninger. Disse kan enten sende formelle forslag direkte til behandling på årsmøtet, eller de kan sende mere uformelle kommentarer til landsstyret, som så vil utarbeide en sammenfattet innstilling til årsmøtet.

Det ble også vedtatt å utlyse en konkurranse om utforming av en ny logo for NAGS. Vi vil gjerne oppfordre steinfolket til kreativ virksomhet for å få til en vakker, lettfat-

telig og megetsigende logo for foreningenes forening. Betingelsene for konkurransen er annonsert annet sted i bladet.

Det har vært en del aktivitet rundt i landet for å få frem nye foreninger. Og noen kommer, noen går. Hos et par foreninger har aktiviteten dabbet av og vi må dessverre registrere dem som nedlagt. Tilveksten har gjort at det totale antall foreninger holder seg så og si konstant, vi har pr. dato 43 i databasen. Men fra NAGS's side må vi med beklagelse slå fast at det ikke er mye vi hører fra våre medlemmer. Rundt en fjerdedel holder oss oppdatert med referater og rapporter, ja til og med velskrevne og leseverdige medlemsblad. Vi ønsker oss mer av det! Send oss regelmessig de referater, skriv eller blader, som forteller om foreningenes liv og levned.

Vi har satt igang en aktivitet for å frembringe mere informasjonsmaterieil fra NAGS. Noen vil ha registrert at vi på messa i Moss presenterte et hefte "Vi samler stein og mineraler", et hefte myntet på både nybegynnere og slike som vil komplettere sin viten. Vi vil forsøke å få frem flere skrifter av dette slag. Vi har også satt igang med å omarbeide og systematisere det vi har av forekomstbeskrivelser. I løpet av den nærmeste fremtid vil vi kunne tilby en rekke av de mest interessant beskrivelsene.

For et år siden ble Nordisk Samarbeidsgruppe for Amatørgjeologer (NSGA) startet

FOSSHEIM STEINSENTER
N-2686 LOM
Tlf. 61 21 14 60

Ope heile året

– med mykje nytt og spennande frå
årets innkjøpsrunder. Ring – eller skriv
oss – vi sender gjerne liste!

FJELL-NOREG
Storgt. 46, 2600 Lillehammer
Tlf. 61 26 34 66

som et samarbeid mellom landsstyrene i de tre nordiske land. Finland er siden kommet til med sin riksorganisasjon som det fjerde land. SARF i Sverige fikk ansvaret for arrangementer det første året, men så skulle det fortsette på rundgang til Norge, Danmark og Finland. Det viste seg å være vanskeligere enn tenkt å få støtte fra Nordisk Råd til felles arrangementer, noe vi måtte ha for ikke å belaste de enkelte lands riksforbund. Det påtenkte fellesarrangement for i år ble det derfor intet av.

Fra neste år har Norge og NAGS ansvaret for å få til noe på nordisk basis. Basert på de erfaringer vi gjorde siste år, vil vi forsøke å få støtte til et felles arrangement høsten 1995. Vi tenker oss et symposium på et dertil egnet sted, som kan trekke amatører fra de nordiske landene til fellesskap og gjensidig berikelse. Vi har begynt å arbeide med forskjellige ideer i forbindelse med dette.

Med dette vil landsstyret for NAGS ønske alle medlemmer en fredelig og avslappet vinter med behagelig hobbyysling.

KONKURRANSE

Ny logo for NAGS

Vær med og design vår nye logo !

Den skal være:

vakker

beskrivende for virksomheten

lett forståelig og lesbar

Vi lover en premie for beste forslag

SARF

Tore Steen, Sekr.

Efter att mötesordföranden Karl-Ivar Grusell förklarar mötet öppnat så vidtog diskussionen om årsmöteslokal o ort för årsmötet 1995.

Lämplig lokal var först utsedd till Kopparberg o BGS men de står för tillfället utan lokal. Efter förfrågan till Sundsvall Geol. Sällskap så meddelade Sven Jonasson att sådan fanns.

Årsmötet är tänkt att pågå två dagar 13-14 maj (alt. 20-21 maj o förutom årsmötesförhandlingar kommer exkursion o föredrag upp på programmet förutom social samvaro.

Resebidrag kommer att utgå från SARF med 10:-/mil o enkel resa till de medlemsföreningar som önskar delta med röstberättigad person.

Mötet beslöt att Berth o Runa med firma Rubéco skall tillställas mötesprotokoll för att vara väl informerade om SARF:s göranden o låtanden. De är ju kontaktmän för prenumerasjon av STEIN. Du prenumererar väl på STEIN?

Vad beträffar den tiligare utlysta varpinventeringen så tycks där inte ha hänt något ytterligare.

En fråga som drogs av Holger D Buentke gällde att SARF skulle försöka bli remissinstans eller på annat sätt bli informerade av Vägverket var o när inngrepp kan tänkas äga rum i berg etc. vid vägbygge.

Holger föredrog vidare att en uppdatering av fyndortsbeskrivningarna bör ske enär många är gamla o visar dålig överensstämmelse med dagens faktiska villkor. SARF kommer att uppmana klubbarna o sällskapen om de om möjligt kan uppdatera sina fyndortsbeskrivningar.

Ove Torstensson o Bengt Jansson skall undersöka om arbetet med fyndortsbeskrivningar kan ske som ett ALU-projekt. Ett fint exempel på fyndortsbeskrivningar finner vi i böckerna Geologiska sevärdheter i Skåne del I o II av Leif Carserud.

Vad det gäller databasen för Svenska mineral skall Gunnar Hallgren o Rolf Lindén kontrollera o uppfölja denna. Innehållet är nu uppe i 760 Svenska mineral.

Enligt visst rykte skall svårigheter (förbud?) komma att ske med allmänhetens inköp av saltsyra. Ove Torstensson skall kontrollera fakta i detta ärende.

Karl-Ivar efterfrågade möjligheterna för anskaffande o spridning av Utbildningsradions geologiska program.

Efter ca 1 timma förklarade Karl-Ivar

mötet avslutat o vi fortsatte i mässen. VAGS-mässen var som vanligt av god kvalitet o välbesökt. Mycket fanns att se o även inhandla för hugade spekulanter.

En bok som presenterades förutom tidigare beskrivna var Lennart Anderssons nya o omarbetade upplaga av "Rengöring av mineral o andra stenarter", utgiven av Bokförlaget Saxum. När det gäller behandling av mineral etc. i detta ärende är det nog viktigt att veta vad man gör. Mången mineralstuff har förstörts genom felaktig behandling, dessutom kan det i vissa fall vara riskabelt för utövaren.

Vintrosa 9 oktober 1994

Nord-Norsk Mineral Museum

I Toftagerstua, Bardu Bydetun,
Salangen v/E6 10 km sør for Setermoen

Steinsamlingen inneholder ca 600 stein og mineraler fra hele verden, men med

hovedvekt lagt på mineraler fra Nordkalotten og fossiler fra Andøya.

I alt 11 store glassmontre over 2 etasjer, og med egen salgsavd. med mineraler, smykker og gaveartikler i stein. Kjøp, salg, bytte av mineraler.

Gemmologirådgivning, salg av brettesker til samlere.

Åpent hele året.

Brillianten Steinsliperi
Vigdis M. Thomassen
Jørgen D. Larsen
Brandvoll, 9250 Bardu
Tlf. 77 18 21 61 - 77 18 51 89

B.GJERSTAD ^A_M

UTSTYR FOR SMYKKESTEINSLIPING

Sørhalla 20, 1344 Haslum. Telefon 67 53 36 86
Forretning - verksted «STENBODEN», Verksgt. 1, 1353 Bærums Verk.
Telefon 67 13 85 07 - Fax: 67 13 49 94 - Postgiro 0802.35.51587

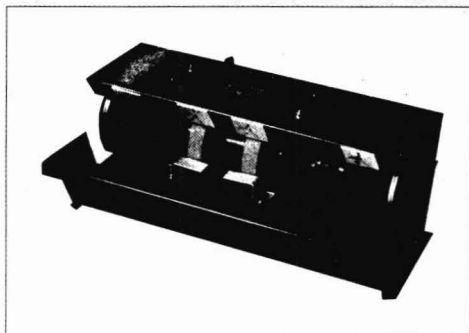
«BG» ENKELT SLIPEBORD

Helstøpt glassfiberarmert polyester.
1/4 HK motor, vannrett bryter, vannbeholder i klar plast, vedlikeholdsfri plass for inntil 4 personer.
Ideelt for kurser og hobbyvirksomhet.

«BG» DOBBELT SLIPEBORD

Helstøpt glassfiberarmert polyester.
1/3 HK motor, vannrett bryter, vannbeholder i klar plast.
Vedlikeholdsfri. Plass for inntil 6 personer.
Ideelt for skoler, institusjoner og kurser.

SUPER 8 SLIPE- OG POLERMASKIN

Maskinen er bygget etter profesjonelle standarder og spesifikasjoner.
Enheten består av:

- 2 stk. 8" x 1 1/2" silisiumkarbid slipehjul (100 & 220 korning)
- 2 stk. 8" x 3" ekspanderende slipehjul til slipebelter.
- 2 stk. konvekse 8" skiver til finsliping og polering.

Akselen er 1" tykk.

De 1" gummibelagte, forseglede lagrene demper effektivt det meste av støyen.

Fire uavhengige vannkraner i messing som er praktisk plassert på toppen av maskinlokket, kontrollerer vanntilførselen til hver av skivene og de ekspanderende slipehjulene.

Slipe- / polerenheten kan brukes både med silisiumkarbid- og diamantbelter. Beltene kan skiftes raskt og enkelt uten å fjerne slipehjulene fra akselen.

Forsendelsesvekt: 44 kg.

6" KOMBIMASKIN

En svært populær 6" kombinasjonsenhet med sag og slipeutstyr.

Enheten er produsert etter de høyeste mekaniske standarder.

En nødvendighet for steinslipere, og en unødvendighet i et steinsliperes verksted.

Tre uavhengige, lett justerbare kranner plassert oppe på enheten kontrollerer vanntilførselen til spreder som fordeler vannet jevnt over hele bredden av slipehjulene.

Det er avsatt plass til et ekspanderende slipehjul. Enheten har 5/8" gummiforede, selvsmerende lagere. Sagens kjøletank (10 x 20 x 15 cm) er i aluminium, og det store sagbordet (25 x 27,5 cm) er av stål.

Komplett som vist leveres kombimaskinen med:
2 stk. 6" x 1" silisiumkarbid slipehjul (100 & 220 korning) 1 stk. 6" polerhode.

Kilerem, remskiver og rekvisita.

Forsendelsesvekt: 22 kg.

Mineral-dager i München

av Knut Eldjarn, Geir Henning Wiik og Claus Hedegaard

Årets mineralmesse i München ble arrangert tidligere enn vanlig. I midten av oktober var det fortsatt sommerlig i Syd-Tyskland, noe som gjorde reisemålet enda mer ettertraktet for oss fra det høye nord. Likevel var det langt færre skandinaver å se i år enn før.

Konservator Gunnar Raade var som vanlig på innkjøpsrunde og flere fine stykker ble innkjøpt til museet - ikke minst av organiske smykkematerialer som rav og koraller til en kommende utstilling. Jørgen Langhof fra Riksmuseet i Stockholm var også på plass med en utstillingsmonter med svenske sjeldenheter som *pyrosmalitt*, *bly* og det meget sjeldne beryllium-mineralet *sverigeitt* fra Långban.. Det ble også kjøpt inn utstillingsstykker blant annet av *kunzitt* som vi håper å få se når museet i Stockholm

er ferdig med ombyggingen av mineralutstillingen. Ellers var det bare noen få norske samlere som hadde funnet veien til München, men disse var til gjengjeld stort sett fornøyd med årets messe. Blant handlere og utstillere var det noe misnøye fordi salget i år ikke var så godt som i tidligere år. Men til en viss grad kan mange av dem takke seg selv for dårlig salg når selv middelmådige stuffer blir priset til astronomiske beløp. For eksempel var en 15 cm høy *aktinolit*-stuff fra Selåsvann priset til DM 1700,- (=NOK 7000,-) - en stuff som i Norge neppe ville ha kostet mer enn 50 kroner! Det er viktig å være prisbevisst og velge riktig i det store utvalget som alltid er å se i München.

Opal med alle regnbuens farger

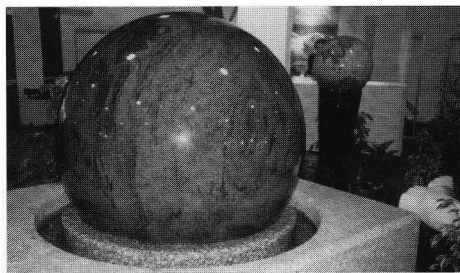
Årets spesialutstilling var viet opal.

Dette mineralet består av silisiumoksyd med ett krystallvann og er ikke krystallinsk i vanlig forstand, men består av silika-kuler. Vanligvis er disse av ulik størrelse og opalen er da melkehvit eller glassaktig og kjedelig. Når kulene er like store og dessuten har samme bølgelengde som lyset kan det på grunn av interferens inntreffe et vakkert fargespill. (Som olje på vann). Slik edel opal er høyt skattet som smykkestein og kan koste mange tusen kroner grammet.

Opal er vanlig mineral, det finnes mange forekomster, også i Norge. Særlig i Oslofeltet er det ofte avsatt glassaktig eller hvit opal som belegg og små kuler på druser og sprekker i ulike eruptivbergarter. Av og til gir disse opalene en kraftig gul-grønn fluorescens, trolig på grunn av små mengder radioaktive elementer. Edel opal er ikke kjent fra Norge eller Norden, og kommer idag hovedsakelig fra Australia.

Edel opal dannes oftest ved at kvarts løses opp i vann ved forvitring eller vulkansk aktivitet og siver ned i grunnen. Hvis slike silika-holdige løsninger treffer ugjennomtrentelige lag, kan det over tid avsettes opal. Vanligvis er denne melkeaktig og kjedelig, men av og til er det lag med opal som skinner i alle regnbuens farger. Dannelsesmåten gjør at det særlig er på gamle, forvitrede kontinenter man vil vente å finne slik edelopal. I Europa har det i tidligere tider vært betydelig gruvedrift på edelopal ved Dubnik i Slovakia. Forekomsten i dette området settes i forbindelse med kiseltsyreløsninger fra vulkansk aktivitet. Opaler fra disse gruvene er trolig kjent fra middelalderen, men gruvedriften her opphørte i 1922. Edelopal er også kjent fra USA og Mexiko.

Fra midten av forrige århundre er det Australia som har vært den viktigste leverandøren av opaler. Det finnes flere viktige opal-felter. Coober Pedy er et ørkenområde i hjertet av kontinentet hvor det finnes lyse opaler med sterk fargespill. Liknende opa-

Frittsvevende 2 tonns kule

ler finnes lengre øst i Andamooka og White Cliff. Lightning Ridge er kjent for sine verdifulle mørke opaler (black opal). Fra Queensland kommer en spesiell opal avsatt i en jernholdig sandstein (boulder opal).

Opal brukes mye i smykker - særlig anheng og ørepynt fordi steinene er skjære og tåler lite støt. Mange opaler sprekker også ved oppvarming eller uttørring. Det er derfor viktig at opalsmykker ikke må vaskes i varmt vann eller legges på kald badehyll eller liknende. De mest verdifulle opalene er solide, gjennomskinnelige med et variert fargespill på mørk eller lys bakgrunn. Innslag av rødt er viktig for å oppnå høy pris. Billigere opaler er ofte "dubletter" eller "tripletter" hvor tynne opalskiver er dekket med kvarts eller glass - eventuelt med en sort bakside av obsidian.

For mineralsamleren er det særlig stykker fra Queensland, boulderopal, som er ettertraktet fordi den brune sandsteinen gir en fin mørk bakgrunn for fargespillet. En sjelden gang kan også opal avsettes i fossiler av skjell eller som pseudomorfoser etter andre mineraler. Det var mange slike eksempler utstilt i München.

Nye mineraler og smykkesteiner

Ved det årlige besøk i München er det alltid spennende å se om det dukker opp noe nytt og spennende materiale. De senere år er det særlig fra det tidligere Sovjetunionen det har vært mye fint å se. Men også fra Pakistan og Afganistan kommer det mange fine mi-

neralstoffer og særlig mange edelstener. Vi har blitt vant med *akvamariner*, *topaser*, *turmaliner* og *lapis lasuli* som stadig tilbys i fine stuffer med store krystaller i hvit matrix. I år var det også mye *zirkon* å se - ikke så ulik materialet fra Seiland. Zirkonene fra dette området forekommer i en marmor med biotitt og krystallene blir sjelden større en 4 cm. Enkelte handlere hadde også fine *rubiner* i marmor fra samme område.

For en nordmann var det interessant å se at flere handlere i år hadde *peridot*-krystaller som hadde en viss likhet med materialet fra Almklov-dalen på Sunnmøre. Opp-til 5 cm store, uregelmessige krystaller var for det meste løse, men enkelte satt i en kaolinisert eller serpetinisert bergart. Lokaliteten ble oppgitt som "Pakistan", men materialet minnet mer om det klassiske fra Burma. Det skal ha kommet ut en del peridot fra dette lukkede land som heter "Myamar". Noen av verdens største slepne peridoter kommer fra Burma. Geologisk museum i Sydney har en slepen peridot som er større enn et hønseeegg. Fargen er gressgrønn til flaskegrønn og ikke så frisk som de beste fra Sunnmøre.

Kina er også i ferd med å bli en viktig leverandør av fine mineralstoffer. Nytt av året var store *vesuvian*-krystaller. Fra Mexiko kom det også fine, dyrprøde *grossular-granater* opptil 2 cm i størrelse. Det var likevel hyggelig å kunne registrere at de beste vesuvian og grossular-stuffene fra norske forekomster fullt ut kan måle seg med de kinesiske og mexikanske.

Blant de mange prakt-stuffer med kvarts,

turmalin, kalkspat, flusspat, beryll og topas var det også sjeldnere mineraler - til dels i pene stykker. Noen granitt-pegmatitter fører fosfater som ved omvandling gir opphav til en rekke sjeldne mineraler av særlig

Wolframitt med kvarts, 25 cm. Kara/Oba, Kasakstan

interesse for mikro-samlere. I Norden er det Varuträsk i Sverige og Viitaniemi i Finland som er berømte for sine fosfatmineraler. I Tyskland har pegmatitten i Hagendorf i Bayern - ikke så langt fra München - vært en spennende lokalitet med et stort antall forskjellige mineraler. Driften i bruddet er nå opphørt og det eneste som gjenstår er en vannfylt synk. Men mineralene fra Hagendorf lever videre i mange samlinger over hele verden. Det er nå gitt ut en bok om denne fine forekomsten. Les mer om dette i bokspalta på side 44.

Det ble som vanlig en tung bær tilbake fra Münchenmessa og en viss oppstandelse i sikkerhetskontrollen på flyplassen. Mineralstuffer i håndbagasjen ser alltid merkelig ut på røntgen. Men de er vant til det på flyplassen i München -

i hvertfall én gang i året!

Knut Eldjarn

forts. s.276

STORT UTVALG

I SLIPTE OG USLIPTE EDEL- OG HALVEDELSTEINER

Liten pakke koster kr. 250,- og inneholder bl. a.: Uslipte safirer og rubiner, slipt stjernesafir, uslipt opal, zirkon, samt 1stk. valgfri stein.

Stor pakke kr. 490,- og inneholder i tillegg til liten pakke bl.a.:

1 stk. slipt safir, smykkesteins kvalitet samt 2 stk. valgfri stein

Porto og oppkravsgebyr på kr. 40,- kommer i tillegg.

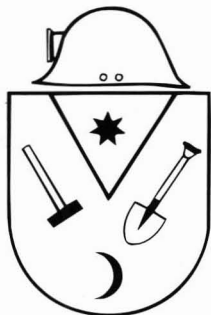
Ja, send meg uforpliktende med 14 dagers returret:

.....stk liten pakke à kr.250,-   ..... stk. stor pakke à kr. 490,-

Navn .....Adresse

.....
Postnr. .... Sted .....

Haugen Import Romolslia 21 C, 7029 Trondheim Tlf. 72 58 45 76

Quaerite, et inbenietis

Canopus

Svein O. Haugen

Box 95, 3484 Holmsbu

Tlf.: 32 79 35 80

Fax: 32 79 35 01

Postgiro: 0804 4379830

Bank: Sparebanken NOR

(Union Bank of Norway)

Konto nr.: 2240.30.05030

Norske samlermineraler

PalVenn

Ny forening

Den 10. september 1994 ble det konstituert en ny forening PalVenn til støtte for Paleontologisk museum i Oslo. Foreningen har f.t. 15 medlemmer fra østlandsområdet, de fleste er amatører, men foreningen har også profesjonelle medlemmer fra museet.

Foreningen har som hovedoppgave å samle interesserte i Paleontologi, støtte og spre kunnskap om fossiler og innsamling av disse. Dessuten å kunne gi støtte til museet med innsamling av fossiler, kartlegging og oppfølging av lokaliteter som faller utenfor museets kapasitet. Foreningen har også håp om å kunne støtte Paleontologisk museum for innkjøp av paleontologisk materiale, f.eks. fossiler.

Vi planlegger å holde 2 møter og 2 ekskusjoner årlig. På møtene vil vi invitere fagfolk og spesielt kompetente til presentasjoner om fossiler og paleontologi. Vi legger også vekt på at interesserte vil ha et

forum hvor de kan treffes.

Formann og sekretær/kasserer ble valgt under møtet:

Formann: Bjørn Funke

Sekretær: Jan Ove Ebbestad

Kontakt ved museet er:

Prof. David Bruton

Foreningen er ikke ment å være kun for Østlandsområdet, vi inviterer interesserte fra hele Norge til å bli medlem.

Det er en frivillig medlemsavgift på kr.100 (eller mer).

Interesserte kan skrive til:

Bjørn Funke, Hønskogen 22,
1370 ASKER

eller

Prof. David Bruton, Paleontologisk Museum, Sars gt. 1, Oslo

Bjørn Funke

Meldinger:

Olympus Norge A/S melder at de har fått ny verkstedadresse:

Postboks 2250, 3103 Tønsberg

Tlf: 33313710 - Fax: 33313226.

Besøksadresse er: Trelleborgveien 9, Tønsberg

Fra NGU, se bokspalta

Drivdon AB melder at de har laget en hands-trålkastare, UVA 135 för ultraviolett ljus,

20-40 gånger kraftfullere. Ytterligere opplysninger får du ved å ta kontakt: tlf. +46 653 168 85 - fax 46 653 168 87, adr.: Box 93, S 820 60 Delsbo, Sverige

Norsk Trading, N 1911 Flateby, tlf. 64 92 90 35 tilbyr en vinkelmåler; "Protractor". Lengde 23 cm, bredde 10 cm. Fiks sak til kr. 98,- som ser ut til å passe til mye, men er trolig bare brukelig til de største krystallene?

Debatt

"Ryktebørsen" STEIN 4/93.

At det går mot retts sak etter fysisk sammenstøt ved en gammel baryttforekomst på Listalandet mellom en mineralsamler og en trolig spesielt kolerisk (oversettelse fra fremmedordbok: hissig, oppbrusende, heftig) grunneier".

Vi som har samlet mineraler her på Sørlandet har aldri blitt nektet adgang eller uttak av mineraler på nevnte baryttforekomster, og heller ikke har jeg hørt om noen andre, bortsett fra en. Men vi spør om tillatelse.

Grunneieren er stolt av hva han har, og deler det gjerne med andre.

Gruven er inngjert med port og lås, samt skiltet med "Adgang forbudt", med henvisning til grunneiers navn og telefon.

Det må finnes respekt for andres eien-

dom og for det arbeid som er gjennomført og de beløp dette har kostet. Enhver kan bli kolerisk, når en mineralsamler angriper grunneier, som er 75 år, inne på sin egen eiendom og ikke vil fjerne seg fra dennes gruve.

Dette er alvorlig! Fra denne side burde "Ryktebørsen" ta saken opp. Respekten for andre mennesker og mineraler som utvinnes av grunneier. Derfor adgang forbudt.

5. jan. 1994 Arnar Hanson

Ryktebørsen mener intet om noe som helst, spalten bringer rykter videre. Er det forresten noen som har hørt noe om hvordan denne saken endte? (Rykter?)red.

Sulitjelmafjellene villmark og geologi

Legg turen innom et av Norges mest spennende geologiske områder. Kombiner fjell og friluftsliv med geologiinteressen gjennom naturstier, besøksgruve og høyfjellsopphold i den Nord-Norske Bergstaden Sulitjelma. Rimelig opphold sentralt i området. Familierabatt. Skriv eller ring til:

SULITJELMA WILDLIFE and ADVENTURE

POSTBOKS 59, 8230 SULITJELMA. TELEFON: 756 40 147

Bokspalta

Kart

NGU har gitt ut:

Kvartærgeologiske kart, 1:50 000: Tjøtta, 1826 IV, Kautokeino, 1833 II, Tjøme, 1813 II, Åfjord, 1632 IV, Halden, 1913 II.

Og et som er litt spesielt: "Neset kommune" kvartærgeologisk kart med opplevingsstier, Målestokk 1:80 000. Her finnes også ei kort utgreiing om kvartærtida, skikkelige forklaringer på geologiske begreper, et avsnitt om hvordan landskapet i Neset har blitt forma og et kart med beskrivelse av fine ekskursjonsmål i kommunen. Fin sak, anbefales! Også for dem som ikke har tenkt seg til Neset. Men får man først kartet så vil en kanskje ta turen likevel, det ser spennende ut. Og så kan man se om kartet stemmer med terrenget. Det står Mardalsfossen et sted, - sjekk den!

Berggrunnskart 1: 50 000: Hattfjelldal, 1926 II.

Berggrunnskart 1:250 000: Mo i Rana, Magne Gustavsens & Svein Gjelle, med kort beskrivelse påtrykt kartets omslagside

Edelsteiner og smykkesteiner

er en liten lommeoppslagshåndbok med et ganske stort innhold. Fordelt på kapitlene, - nei her var ingen kapitelloversikt, men det finnes stikkordregister bak i boka.

Boka er bygget opp tradisjonelt, greit og

oversiktlig med mineraler/smykkestein på høyre side og tekst på venstresidene. Dette fungerer bra. De 300 fargebildene er for det meste klare og instruktive. Men en av de fire trådsølvbildene burde vel vært fra Kongsberg, selvom originalutgaven er tysk? Teksten er presis og akkurat så kort som den skal og bør være i et lommeoppslagsverk.

Et uhell i innspurten har gjort at billedtekst og bilder har skilt lag, det gjør 3. omslagside nokså meningsløs. Beklage seg over slikt burde kanskje ikke STEIN gjøre, det blir lett steinkasing i glasshus. Vi vil heller rose oversetteren og tilretteleggeren til norske forhold. Såvidt jeg kan se er boka godt oppdatert og ajourført pr. mai 1994 hva gjelder de siste funn her i Norge.

ISBN 82-02-14819-7

Pris: 179,-

Forfatter: Rupert Hochleitner

Overs./tilrettelegning: Hans-Jørgen Berg

Format: 10 x 18 cm, plastomslag

Tidskrifter

Lapis - *Die aktuelle Monatsschrift für Liebhaber & Sammler von Mineralien & Edelsteinen*

er trolig verdens største mineraltidsskrift med et bruttoopplag på ca. 11 000 eksemplarer. Bladet er beregnet på mineralsamlere som har en del erfaring og som vet hva de driver med. Stoffområdet er deretter:

- I hvert nr. tar man for seg et mineral
- med jamne mellomrom, lister med nye mineraler
- funnsteder, nye og klassiske
- intervjuer med kjente samlere
- reportasjer fra nyfunn hovedsakelig i Tysk-

land, Østerrike og Sveits

- gratis leserannonser

Lapis er rikt illustrert med mange farge-fotos.

I dag lå novemberutgaven i postkassa, det var en litt spesiell sak, den 200. utgaven av bladet. Jeg har ikke bladd så mye i det ennå, men ble heftet opp en del med leder-artikkelen, for; - den var skrevet av ingen ringere enn forbundskansler Helmuth Kohl, i anledning jubileet. Kansleren er mineral-samler(!) - kanskje han lar seg invitere til en tur på vidda? Han virker stor og kraftig og er sikkert flink til å bære og med litt diplomatisk kløkt så ville man kanskje komme seg forbi dem dere vet. Hvorom nå dette forholder seg, han kan ikke være det omtalte dyret i åpenbaringen. Se sitater fra kanslerens artikkel på redaksjonelt plass.

Ellers så er det reportasjer, svært gode, fra Afganistan (lapis lazuli og akvamarin), Columbia (smaragd) og Russland (diamanter).

ISSN 0176-1285

Pris: DM 80,40

Utgivelser/år: 11 (inkl. et dobbelthefte)

Format: A4

Bestillingsadresse: Christian Weise Verlag, Orleanstr. 69, D-81667, München, Tyskland.

Mineralienwelt - *Magasin für das Sammeln schöner Steine*

Dekker omtrent det samme stoffområdet som foregående, men er i noen utgaver mer internasjonalt orientert, (sett fra Tyskland). Sterke på foto, bladet har også en grafisk formgivning som tiltaler undertegnede. Forsiden på nr. 5/94 har et artig eksperiment foto i 3D som kan betraktes uten briller eller andre remedier.

ISSN 0939-6640

Pris/år: DM 80,00

Utgivelser/år: 6

Format: A4 - 2 cm på høyden

Bestillingsadresse: Doris Bode Verlag GmbH, Dürnberg 2, D-45721 Haltern, Tyskland.

Minéraux & Fossiles - *le guide du collectionneur*

Ved å gripe tilfeldig inn i bunken får vi tak i juli-august utgaven som inneholder:

- En artikkel om en reise i den nordre delen av Minas Gerais i Brasil. Fine tegninger og godt illustrert med sv/hv-fotos

- nye forekomster

- "ekko", om messer og utstillinger

- hva andre skriver, 2 1/2 side med resymé fra internasjonale tidsskrifter, vi så ikke noe fra STEIN her, merkelig nok

- nye mineraler

- bokmeldinger

I denne utgaven var det tilfeldigvis lite fossilstoff, som oftest er stoffet fordelt 50/50 mineraler/fossiler.

ISSN 0335-6566

Pris/år: 360 FF

Utgivelser/år: 11

Format: 16 x 24 cm

Bestillingsadresse: Minéraux & Fossiles, 10, rue de Marignan, 75008 Paris

Rivista Mineralogica Italiana

er en ganske påkostet og fin trykksak for de litt avanserte mineralsamlere. Bladet har noe mer forkjærlighet for mikro enn andre tidsskrift. Ellers samme stoffområde; her finnes turbeskrivelser, nye mineraler, messe-oversikt, reportasjer, debatt, museumsbesøk. Og,- viktig for de fleste heromkring: Det finnes sammendrag av artiklene både på tysk og engelsk.

ISSN 0391 - 9641

Pris/år: Italienske lire 48 000 (ca. NOK 220,-)

Utgivelser/år: 4

Format: 17 x 24 cm

Bestillingsadresse: Museo Civico di Storia Naturale, C.so Venezia 55, 20121 Milano, Italia

World of Stones - popular science mineralogical journal

er et russisk tidsskrift på engelsk som holder en overraskende god kvalitet, kanskje er det ikke så kaotisk på de kanter som man får inntrykk av likevel. Bladet sier de vil legge vekt på stoff om:

- russiske forekomster- gamle gruver og skjerp - mineralbeskrivelser - berømte offentlige og private samlinger - sliping og smykkekunst

I siste utgave, 3/94, finnes artikler som:

- Ilvaitt fra Tyrnyauz - Om krystallisering av Villiumitt i pegmatitter - Presentasjon av mineralsamlingen til gruveinstituttet i St. Petersburg - En kort oversikt over mineralforekomster i Nord- og Øst Europa - En vitenskapsmann, en poet, en medborger, om livet til N. M. Fedorovski - Om skjelettkvarts fra Indigirka-elva.

Bladet er laget for ikke-russiske lesere, alle tekster er på engelsk. Russisk oversettelse er lagt ved som et eget løst vedlegg. Fargefotos grafisk arbeid og formgivning er av høy kvalitet.

ISBN 5-900395-03-0

Pris/år: US \$ 52,-

Utgivelser/år: 4

Format: A 4

Bestillingsadresse: Plus Ltd Publishing, 103050 Moskva, box 162, Russland

Der Stoansuacher

Merkelig navn, - tilsynelatende, men sier vi at det betyr steinsøkeren og at det er en alpedialekt for Steinsucher så virker det ikke så fremmed som det ser ut. Bladet er en tyrolersak og jodler ganske fornøyd og bra. om mineralene der. Det likner vårt eget STEIN hva angår kvalitet, de bruker farger når det er penger i kassa til det. Vi hadde stand ved siden av dem på Münchenmessa, trivelige folk som lager et godt blad på dugnadsinnsats. Bladet fortjener noen lesere i Norden.

Pris/år: Lire 18 000

Utgivelser/år: 2

Format: 17 x 24 cm

Bestillingsadresse: Jürgen Theiner, Ortnerweg 40, I 39042 Brixen, Italia.

Hagendorf

Nå har boka om mineralene fra den berømte fosfatmineral-forekomsten Hagendorf (Süd) kommet. Boka har en meget god beskrivelse av alle mineralene som er funnet der og et stort antall fargebilder av en rekke sjeldne fosfat-mineraler. Den kan også være nyttig for samlere som ønsker å bli bedre kjent med denne mineralgruppen fra andre pegmatitter.

Tittel: Die Mineralien von Hagendorf und ihre Bestimmung

Forfattere: Jürgen Kastning og Jochen Schlüter

Illustrasjoner: 150 fargefotografier og mange krystalltegninger

Forlag: Christian Weise Verlag

Adresse: Orleansstrasse 69, D-81667 München, Tyskland

Pris: DM48,- (+evt.forsendelseskostnader)

ISBN nr.: 3-921 656-30-3

Knut Eldjarn

Ekstra Lapis

Er en serie som gis ut av "Lapis", det er til nå gitt ut 7 bøker i denne serien. Vi har sett litt på Nr. 5: "Kristall Alpin". Den handler om mineralene i alpine kløfter og hvordan man leter etter slike mineraler og bestemmer dem. Den har også en interessant historisk del som dokumenterer at mineralsamling i alperne har en årtusenår gammel tradisjon.

98 sider, A4, farger, pris: DM 34,80.

Best.: Chr. Weisse Verlag

Nytt "Lapis Mineralienverzeichnis"

Weise Verlag i München har nettopp gitt ut 2. opplag av sin fortegnelse over alle verdens mineraler. Denne er oppdatert med alle mineraler som er godkjent av IMA og publisert frem til september 1994.

I Norge er det "Fleischer(Mandarin)" som benyttes mest, men "Lapis Mineralienverzeichnis" er en meget nyttig oppslagsbok for dem som samler systematikk, den kan med fordel benyttes sammen med "Fleischer (Mandarin)". Her finner man opplysninger som mangler i "Fleischer(Mandarin)", slik som farge, strekfarge, hårdhet og spaltbarhet. Dette er de karakteristika vi som amatører gjerne benytter. De som et opp tatt av klassifiseringen, finner også denne her (Strunz). Mange synes også at angivelsen av sjeldenhet er en interessant opplysning å få med.

Mineralnavnene er angitt etter tysk standard, og medfører en rekke forskjelligheter som kanskje kan forvirre noe (eksempelvis

blir Cacoxenite til Kakoxen o.s.v). Et minimum av tyskkunnskap hjelper en over dette.

De kjemiske formlene er systematisk angitt som kjemiske strukturformler, og vil derfor oftest se noe anderledes ut enn man er vant til. Personlig synes jeg at denne fremstillingsmåten er svært oversiktlig og informativ. Det blir interessant å se hvilken skrivemåte som vinner frem.

Selv om man vil benytte Fleischer (Mandarin) som sin standard på grunn av nomenklaturen og eventuelt litteraturhenvisningene, kan man med fordel kombinere de to for å få med flest mulige opplysninger.

Hans Vidar Ellingsen

Ny publikasjonskatalog fra Norges Geologiske Undersøkelse

Dette er en oversikt over alle publikasjoner fra NGU og omfatter en oversikt over "Nasjonalt geologisk informasjonssystem" og alt som tilhører seriene "Bulletin" og "Skrifter" og "Special Publication" er listet. Bestillingsslipp bak i heftet.

NORGES GEOLOGISKE UNDERSØKELSE

STEIN minner om at såvel dette heftet som kartkatalogen som kom tidligere i år er gratis og kan fåes ved henvendelse til: NGU - distribusjon, Pb. 3006 Lade, N 7002 Trondheim,

tlf +47 73 90 40 11, fax +47 73 92 16 20

Mineralsensation - Kornerupin - i Sverige

av Göran Persson, Ordförande Gästrik-Hälsinge Geologiska Sällskap

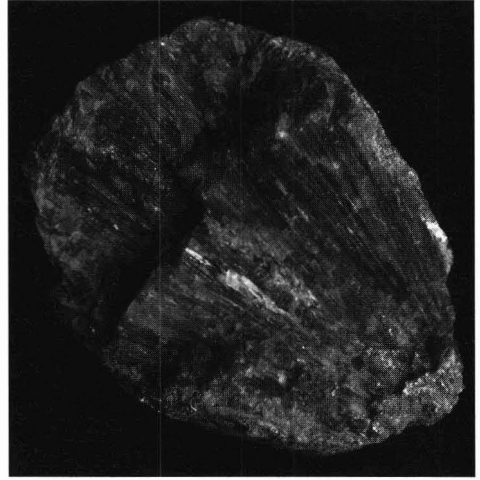
*En liten färglös till gulbrun,
havsgrön oansenlig stenbit
kom til Mineraljakten från*

*Lennart Jonsson,
Hudiksvall.*

*Mineralkännaren Sixten
Hällgren misstänkte ett
okänt mineral och såg till att
ett prov hamnade hos länets
Mineraljakt.*

Analysen är nu klar och sensationen ett faktum. Ett aldrig tidigare upptäckt mineral i Sverige: Kornerupin!

Mineralet är en Sillimanit, Topasgruppen. Ett högtrycksmineral med kemiska beteckningen $Mg_3 Al_6 (Si, B, Al)_5 O_{21} (OH)$. Mineralet har tidigare upptäckts i Indien och Alperna, södra Europa, men det anses

Folke Asker, foto

som osannolikt att finna det i Hälsingland. Att någon tappat en sten är ingen förklaring.

***Vi har hittat ett helt
berg..... .***

Gratis

For våre lesere koster det ikke ett øre, pfennig, centimes, cent eller hundredels ecu (eller andre kunstprodukt) å få inn en bytte- eller salg-/kjøpsannonse i dette tidsskrift. Er det oppfattet?

Det gjør ikke vondt og er ikke flaut. Det er smart! Det sier alle de som har våget i løpet av de siste 4 årene, - alle tre! red.

leserannonse

"Genie" slipe og polermaskin for smykkesteiner med 6 stk. diamantskiver til salgs for 9 000,-. (Nypris 14 000,-). Maskinen er ikke brukt. Henv. Birger Krutådal, tlf. 75754497.

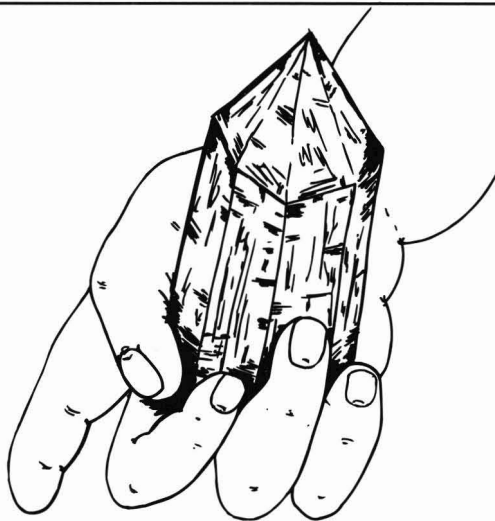
Mossemesse - NAGSmesse

Et par tusen var det innom, det ser ut til at dette har blitt ganske vanlig ved dette slutten - av - septemberarrangementet. Store nyheter klarte ikke vi å snappe opp. Bortsett fra en kanskje. Den feite "Valdrisen" til Tore B. Olsen var av rette slaget - og størrelsen da: Anatas med "avkuttet" pyramide-spiss på en 5-6 centimeter gjør et visst inntrykk.

Presentasjonen av NAGS og STEIN var det enighet om at var for dårlig. Den må bli bedre på neste års NAGS-messe på Kongsvinger. Når det gjelder planleggingen av dette arrangementet så ser det ut til at den er godt i rute og vel så det. Representanter for arrangørene fra Odal og Romerike trålet effektivt gjennom messeområdet, spredte sine allerede ferdigtrykte plakater og sikret seg mange av messas utstillere og besøkende for neste år. Lurt!

Natrolitt og kalkspat, Trescow/Fritz;e, Tvedalen. Foto> H/J.B.

KRYSTALLER OG STEINER

FOR SAMLING, SLIPING
OG HEALING

Ring oss på tlf. 69 25 19 63
og vi sender prisliste.

Eller besøk oss i Storgt. 15 i Moss.

Vi har vanlige åpningstider,
men tar gjerne imot grupper på
kveldstid eller helger

STEINHAUGEN

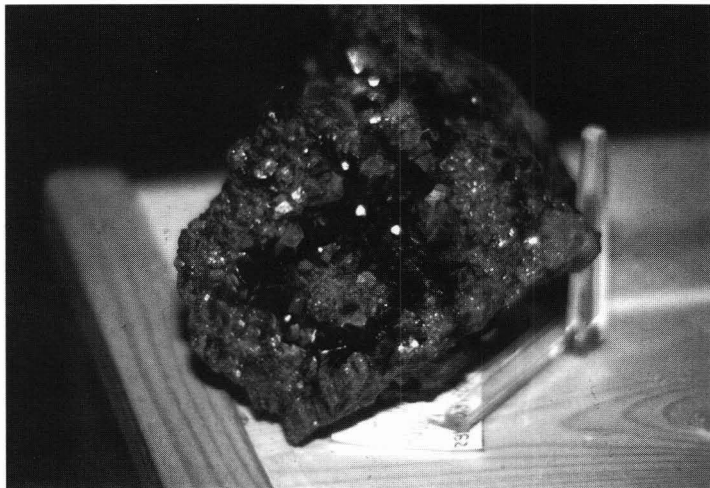
Postadresse: Postboks 5097, 1503 Moss

Kongsberg messe

3.-4. sept.

Heller ikke her var det mye nytt å registrere. Men det var en trivelig, sosial og travelt messe. Begge dager var det jamnt besøk og de handlende og byttende i bare norske mineraler var godt fornøyd. Særlig la vi merke til at det ser ut til å bli en øket interesse for mikro.

Da Kongsberg geologiforening for noen år siden satte kravet om bare "innenriksstein" var mange i utgangspunktet skeptiske. Nå er dette et akseptert faktum og KOG har fått den nisjen som var nødvendig for å arrangere en fast messe. Messa har fått et "varemerke" og det fungerer utmerket.

Rolf Hansen hadde med fin Beiarn/hessonitt. Foto> H/J.B.

Det blir
messe i 1995
Samme helg
samme sted

**Klokker, råsten,
mineraler, bokstøtter,
termometere,
penneholdere,
steinknekkere**

..... *München forts.*

Det årlige mineral-orgie i München er altid en stor oplevelse - møde med kendte og ukendte ligesindede, sørudstillinger, godt vejr, Glühwein og umådelige mængder af mineraler og fossiler. Kan man ønske sig mere ?

messe og jeg er glad for, at have været der, men det var altså bare ikke en af de "store årgange".

Det rigtigt nye - det vil sige ting, jeg ihvertfald ikke havde set før - omfattede blandt andet 2-5 cm klare Peridot krystaller

Rosa fluorit fra Hunga/dalen, Pakistan

Ja, det kan man faktisk. Kravene til en international messe - en messe, som tiltrækker både udstillere og besøgende fra mange lande - er ubønhørlige (og iøvrigt i vidt omfang udenfor arrangørens kontrol), der skal være noget nyt hvert år, noget "nyt" som kan få selv de mest blaserte samlere til at vibrere med knurhårene. Det nye kan enten være nye mineraler, et nyt fund af gode stykker af velkendte mineraler eller materiale fra hidtil upåagtede lokaliteter. Desværre var der kun lidt nyt på årets München messe og tema-udstillingen, som ellers er et af messens store aktiver, var skuffende. Misforstå mig ikke, det var en fin

tilsyneladende fra sekundært leje i "Pakistan" - som sædvanligt med materiale derfra går der nok et par år, før den nøjagtige lokalitet bliver kendt (se også Knut Eldjarns omtale).

En anden, spændende nyhed var brune, bipyramidale (uden prisme) Vesuvian krystaller op til 10-15 cm fra Hunan i Kina. - "Som sædvanligt med materiale derfra ...." - jeg har selv et par mindre, tilsvarende krystaller, angiveligt fra Hebei Provinsen.

Fra Marienflöts i Namibia, tæt ved grænsen til Angola, kom et lille antal stykker Spessartin med fantastisk orange farve - nogenlunde som det bedste materiale fra

Ramona i Californien. Krystallerne var for det meste faceterbare og så friske ud.

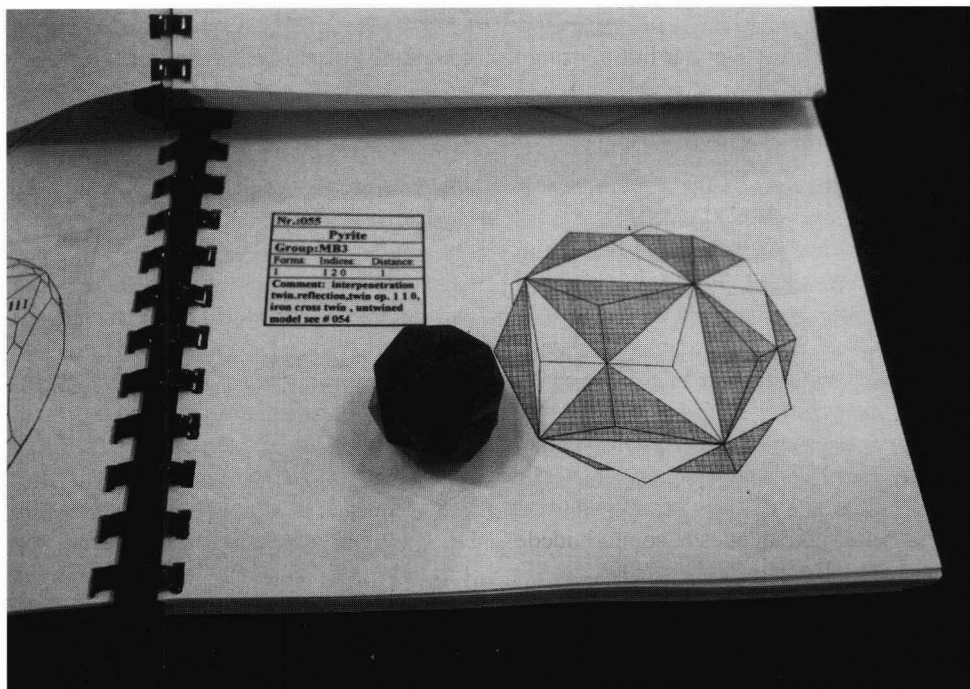
Moldavit i matrix er selvsagt spændende. Disse grønne tektiter findes i sand-aflejringer i Böhmen, men normalt får man kun løse tektiter og intet sand. De graves/sigtes dels til samlere, dels til smykker, dels (og især) til "healy-feelies" - Moldavit kan kurere alt fra dårlig karma over lyserøde elefanter til tørre lommesmarter (ihvertfald hos sælgeren) - og den efterhånden intensive indsamling medfører tilsyneladende et vigende hensyn til samlerstykkerne. I "de gode gamle dage" med statshandel og betonkommunisme blev der taget vare på de gode stykker, som man dårligt ser i dag til trods for den øgede produktion. Netop derfor var det stimulerende at se matrix-stykker - klumper af sand, konsolideret med lim, hvori der sad små moldaviter. Der var altså nogen, der havde taget sig tid til at gøre en ekstra indsats for at bevare samlingsmateriale. Så meget desto større er skuffelsen, når man opdager, at moldaviterne er modeleret ind i matrix og altså ikke sidder på deres originale plads og måske ikke en gang i den originale matrix. "Arbejdet" er heldigvis ikke gjort særligt godt, der er en tyk rand af modeleret sand og lim omkring hver Moldavitt, men vær opmærksomme, hvis i får tilbudt den slags stykker - principielt skulle det ikke være umuligt at få rigtige stykker, altså stykker af konsolideret sand, hvori der sidder Moldavit på den originale plads. Hvis man endelig ser et rigtigt stykke, er det også ganske rimeligt, at det skal koste noget - det vil være forbundet med en stor ekstra indsats fra samlerens side at indsamle og bevare dem.

En af årets nye bøger, Ulrich Burchards "The P. Groth & F. Krantz Crystal Model Collection", er et fremtrædende eksempel på en samlers passion, der bliver til et nyttigt værk. I forrige århundrede konstruerede Groth modeller af ideal-krystaller, som

Krantz i Bonn fik fremstillet i pæretræ og som også i dag bruges overalt i Verden til undervisning i krystallografi. Modellerne er fra før tiden med Miller indices (dem med Tuborg-klammerne), hvorfor det er vanskeligt at benytte dem sammen med moderne lærebøger. Ulrich Burchard, som bl.a. samler på disse gamle modeller har ved hjælp af computerprogrammet SHAPE tegnet alle de idealiserede krystaller, angivet Miller indices o.s.v. og derved frembragt et glimrende opslagsværk. Bogen fåes hos forfatteren (U. Burchard, Schlossstrasse 6, D85354 Freising-Haidling).

Blandt de nye fund af kendt materiale var Cavansit fra Wagholi stenbrudet ved vejen mellem Ahamadnagar og Poona). Tilsvarende tidligere fund havde lysende blå kugler af små sammenvoksede krystaller på Stilbit (grå til hvide enkeltkrystaller), men de nye stykker forekom mig at være flottere - mere ren, nærmest kornblomst-blå farve og større krystaller - et enkelt stykke havde tydeligt udviklede, parallelt voksede på 1 - 1,5 cm! Der var også en del ny, blå Zoisit ("Tanzanit") fra Merclani, Arusha i Tanzania. Det meste var brudt som slibemateriale og der var kun få samlerstykker. Nyligt funnet Hauyn fra Mendig i Eifel, Tyskland - korn/krystaller op til 5 - 6 mm i næsten samme, prægtige farve som Cavansitt, indvokset i Sanidin - var også hyppigt hos handlere med slibemateriale, men der dog taget en del gode matrix-stykker fra, som solgtes til samlere. Godt gjort!

Nye fund af gamle kendinge omfattede også flotte Epidot krystaller fra Green Monster Mine, Prince of Wales Is. i Alaska - op til 30 cm store stykker med glansfulde enkeltkrystaller til 8 cm sammen med Kvarts. Det er muligvis central-europæisk snobberi fra min side, men jeg foretrækker stadig Epidot fra Knappenwand, på den anden side så er de så forskellige, at man sagtens kan have et stykke fra hvert sted! Der var også et

rimeligt antal gode stykker - altså gode, men ikke så gode som de bedste fra for 10-20 år siden - gul Wulfenit fra San Francisco Mine, Cucurpe i Sonora, Mexico (se tidl. utg. Stein, beskrivelse af Tucson messe), men endnu mere lovende enkelte stykker fra Red Cloud Mine i Yuma Co., Arizona. Vi taler her om flotte, røde, chrom-holdige krystaller på matrix, som på de nye stykker sjældent var over en cm, men som -i gamle dage" nåede op på 8-10 cm! Minen vil blive genåbnet med henblik på at udvinde samlerstykker af samme gruppe, som genåbnede San Francisco Mine. Projektet med San Francisco Mine kostede over NOK 4.000.000 - og ender formentlig med at give tab - og genåbningen af Red Cloud vil indledningsvis koste ca. NOK 2.000.000, så gør mig en tjeneste ..... lad være med at brokke jer over prisen! Stykkerne ER enestående og der er folk, som sætter en formue på spil for at finde dem - når det så endelig lykkes, er det

også kun rimeligt, de får det betalt. Det er helt reelt, at man ikke kan betale mere end 30 kroner for et stykke, eller at man bare ikke samler på de pæne ting, men det er et personligt valg - det er ikke prisen, der er noget galt med!

I den kuriøse afdeling så jeg et 12 cm stykke massivt Bismuth fra Yizhang i Kina (nu i Mineralogisches Staatssammlung, München) - tidligere har jeg kun set små stykker/splinter der fra - og et 40 cm stykke gul Valentinit/Stibiconit pseudomorf efter Antimonit fra Xikuang Shan, Hunan i Kina; det er overordentligt usædvanligt at se store stykker af dette materiale. Vi skandinaver havde det herligt efter at have set et stykke Actinolit (5-6 cm strålet bundt) på 8-10 cm grå Kvarts fra Vegarshei, nydeligt monteret på en plexi-glas sokkel, men ellers ikke noget særligt, pris-sat til DEM 1500! Jeg havde selv haft en pose tilsvarende stykker med, som jeg forærede en bekendt og måtte

på den måde erkende at have foræret tæt ved 100.000 kroner væk! Der var lidt lindring i det faktum, at stykket ikke blev solgt.

Særudstillingerne - både den store tema-udstilling og de enkelte montrer fra museer og samlere - er altid spændende, men som nævnt var tema-udstillingen ikke den store oplevelse. Temaet var Opal og der var helt sikkert fine stykker fra Australien og også lidt godt fra Mexico og Vörösvagas i Østrig-Ungarn (eller burde man følge moden og sige Dubnik i Slovakiet?), men på en eller anden måde virkede den lidt uninspireret. Der var ikke et eneste stykke, som jeg ikke med fornøjelse ville have i samlingen, men der var heller ikke et eneste, som udvidede min horisont. Der var flot "boulder", "hvid" og "krystal" Opal, men jeg savnede "pine-apples" (Opal pseudomorf efter kugleformede aggregater af ???), en opaliseret Plesiosauer, måske noget om opal i dyr (kiselsvampe) og planter (diatomeer) eller bare lidt opaliseret træ.

Blandt monterne fra museerne, var det en glæde at se en spændende montre fra Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm med Bly fra Långban (stort stykke, store krystaller), meget store Cobaltit krystaller fra både Tunaberg og Håkansboda og et pragtfuldt stykke Hedenbergit fra Nordmark. Suppleret med billeder, tekst og et par "sjældne" mineraler - bl.a. synlig Trimerit - var der pludseligt både noget både for øjet og til eftertanken. Sådan skal det være! Man må håbe andre (læs: skandinaviske) museer vil følge op og tage nogle af deres stykker med.

Houston Museum of Natural History havde atter i år stykker med Perkins og Ann Sams' samling - en gigantisk, grøn Phosphophyllit krystal fra Cerro de Potosi i Bolivia, to prægtige stykker Proustit fra Chanarcillo, en lille men meget flot Sma-

ragd på matrix fra Cosquez i Columbia og ikke mindst en flot Elbait fra San Diego Co. i California. Det var selvsagt rart at se "gamle venner" igen (se tidl. udg. Stein, men når man nu skal sende en kurator over Atlanten, kunne de nu godt tage et eller andet med, som ikke havde været udstillet før.

Efter at have stået og været blasert - og næsten ikke misundelig - over Houston Museums stykker, måtte jeg lige hen og stirre på Humboldt Universitetets montre med mineraler fra Neudorf i Harzen - store flotte Galena og Bournonit krystaller på Kvarts og Siderit. Europæiske sulfider er nu noget af det mest fascinerende, der findes! De fleste af stykkerne var betagende og afgjort i top-klasse, men der var også et par pædagogiske "dørstopper", som kun var spændende på grund af lokaliteten. Der er sikkert en interessant kulturel baggrund for forskellige indfaldsvinkler til at lave en udstilling og altså også til at samle: Houstons ikke-informative men meget æstetiske, Stockholms historiske bevidste og Humboldts mere lærerige.

Kun få samlere kan konkurrere med museerne når det kommer til at lave klassiske og æstetiske udstillinger, til gengæld laver de gerne udstillinger over et egentligt tema - en lokalitet, en bestemt gruppe mineraler el.l. Mange af stykkerne måske ikke er særligt "udstillings-egnede", men de indgår i en forklarende sammenhæng, der gør dem relevante. Umiddelbart ville man jo gabe kæben af led over 50 "patologiske ammonitter", som var grå, små, fra samme lokalitet og for det meste ikke engang særligt velbevarede, men når man ser dem i sammenhæng med forklarende tekst "nogen havde repareret en beskadiget skal, nogen havde været udsat for overgreb fra rovdyr og nogen kunne altså bare ikke klare det her med at bygge en ordentlig skal - så er der pludseligt noget at se på og lære af.

Andre samler-montrer omfattede blandt andet Kvarts fra de franske alper, carbonater, den britiske mineralog Heuland"s samling og mineraler fra Namibia. Set i sammenhæng med, at man rendte ind i skandinaver hele tiden synes det komisk, at det var en tysker, som havde lavet en montre med mineraler fra Norge!

Næste år finder messen sted 27.-29. oktober.

Claus Hedegaard

Hvordan en mineralsamler kan gjøre det skarp på et messebesøk i München og faktisk komme hjem fra messen med mer stein og mer cash, beretter vi om i neste utgave av STEIN.

Vi presenterer også et interessant tilbud fra messearrangøren. Det er rettet mot norske mineralsamlere og til norsk steinindustri, steinkunsthåndverk og reiseliv.

ghw

Bilder på omslaget:
Forsiden øverst:
Kornerupin fra Sverige, i
midten: Egil Olavesen med
Tinsjø-kvarts på
Kongsbergmessa, nederst:
Trødkvarts fra Le Noirex,
Maurienne, Savoie i
Frankrige.

Baksiden øverst: Actinolit
fra Vegårshei pris DEM
1500! I midten: Gjør Norge
flatt, nederst Hullet i
Skalbrenna – et mysterium.

Redaksjon:

Redaktør; Geir Henning Wiik, N 2740 Roa, tlf. 61 32 61 59. - Hans-Jørgen Berg, Motzfeltsgt. 21, 0561 Oslo, tlf. 22 57 26 76 - Claus Hedegaard, Museum of Paleontology, Univ. of California, 3, Earth Sciences Bldg. Berkeley, Cal 94720, USA - O.T. Ljøstad, Elgvn. 30, N-2400 Elverum, tlf. 61 41 02 99 - Annonser; Bjørn Holt, Karjolvn. 51, N- 1600 Fredrikstad, tlf. 69 39 07 78, el. 69 14 07 50. - Ronald Werner, pt. Nederland. - Tore Steen, Säbyg. 27, S- 71500 Vintrosa. - Runa Patel, Rogestadsgatan 4, S-582 54 Linköping, tel. 013 104733. STEIN gis ut 4 ganger pr. år. Enkeltabonnement/prenumerasjon kan tegnes og koster NOK 160,-/SEK 175/år. Dette kan bestilles og innbetales til: Postgirokonto 0803 2734333. Adr. STEIN, N- 2740 Roa eller postgirokonto 620 92 82 - 0. Adr. STEIN, Box 6908, S-58006 Linköping.

NAGS landsstyre: Formann: Hans Vidar Ellingsen, Kaptein Oppegaards vei 3, N-1164 Oslo

SARF styrelse: Ordförande: Rolf Lindén, Hötorget 4, S-68 200 Filipstad

ISSN 0802-9121

Meget flott – og fremfor alt noenlunde urenset (dvs. ubeskadiget) Apatit fra Pakistan.

Et nytt funn, sommeren '94. Epidot fra Green Monster Mine, Prince of Wales Is., Alaska

